

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Detsember 2006

**Kodade
tänavused
rõõmud**

**Eelhindamine
rehabilitatsiooniteenuse
osutamisel**

**Monika Salumaa –
ravib hobuste ja rõõmsa meelega**

- 1 **TOOMAS SEPP**
Taas on aastaring täis
- 2 **GRETE NAABER**
Juhataja unistab kogukonnamajast
- 2 **ESTER VILGATS**
Rehabilitatsioonikeskus maksis ligi 12 miljonit
- 4 **LUULE PALMISTE**
Puuetega ja eakatele inimestele tutvustati abivahendeid
- 5
Abivahendit taotleda ei ole raske
- 6 **TAUNO ASUJA**
Tallinna PIK sai üle poole miljoni krooni arvutiõppeks
- 7 **KSENIA GROZDOVA**
Võistlustel Stockholmis
- 8 **OLEV MADISSOO**
Elamisväärsema elu nimel
- 10 **ASTRIT UJOK**
Üksteist toetades on kergem
- 11 **TIINA LILLE**
Toetatud töölerakendamise meetod
- 15 **KARIN HANGA**
Rehabilitatsiooniteenuse eelhindamine
- 18 **MERIKE MELSAS**
Päevakeskus Käo eile, täna ja homme
- 22 **AIVE SARJAS**
Ravib hobuste ja röömsa meelega
- 25
Noppeid Monika Salumaa tööst
- 29 **EHA LEPIK**
Mis kodadele 2006. aastal rõõmu tegi?
- 38
Katkendeid juhtumikorralduse käsiraamatust

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 6616629

Peatoimetaja
Eha Leppik, 5543180,
eha.leppik@mail.ee
Toimetaja
Aive Sarjas, 5079962,
aivesarjas@hotmail.ee
Keeletoimetaja
Juhan Nurme, nurme@hotmail.ee
Kujundus ja küljendus
Egon Erkmann, 6412528

Kaanefotod Aive Sarjas

Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

Sinuga väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Sinuga ilmub 3-4 korda aastas.

Eesti Puuetega Inimeste Koda

www.epikoda.ee

Taas on aastaring täis

Taas on üks aastaring otsa saamas ja saabumas aeg, mil mõeldakse tehtule ja seatakse plaane tulevikuks. Seda nii töökohal, pereringis kui muudes tegemistes. Mida siis meil, puuetega inimeste organisatsioonide eestvedajatel, on mööduva aasta kohta arvata?

2006. aastal on meil olnud võimalus üheskoos rõõmustada nii mõnegi õnnestumise üle. Kõigepealt on olemas uus „pesa”, „kodu” või kui keegi soovib, siis „koda” – oleme jõudmas lõpule ühe väikese organisatsiooni suurprojektiga. Toompuiestel on ennast sisse seadnud EPIK, EPIF ja mitmed liidud. See esialgu ainult ehitusprojektina ja ruumiküsimuse lahendamisenä tundunud projekt on tegelikult osutunud palju laiatähenduslikumaks. Koos materiaalsete muutusega on toimumas muutused ka meis endis.

Selles majas toimub koostöö, seal algavad uued ideed, saavad kokku inimesed, kes ühise asja eest hea seisavad. See maja peaks kujunema kohaks, kuhu tulevad meie partnerorganisatsioonid oma üritusi läbi viima. Oleme koerast üle saanud, saba on veel jäänud – teine korrus vaja lõpetada ja sisustada, aed territooriumi ümber vajaks ehitamist. Aga ka neis asjus on positiivsed arengud juba kulgemas. Tallinna linn on veelkordselt oma panuse andnud, riigi toetust on ka lubatud. Osakem siis üheskoos uusi avanevaid võimalusi meie kõigi ühistes huvides paremini kasutada.

Positiivseid uudiseid on põhjust oodata ka Hasartmängumaksu Nõukogult – aasta 2007 peaks meile finantsiliselt rõõmus-

tavam tulema. Sest kui majandusel läheb hästi, on põhjust loota, et rohkem tähelepanu pööratakse ka puuetega inimestele.

Olen väga rahul meie organisatsioonide viimaste aastate infotehnoloogilise arenguga. See on jällegi valdkond, kus algselt võib-olla kõik ei tunnetanudki, missuguse uue impulsi annab uute infotehnoloogiliste võimalustega kaasaminek. Täna ei kujuta me oma elu teisiti enam ettegi. Järgnev aasta peaks ka selles valdkonnas uusi ideid tooma. Mõelgem koos, kuidas oma teenuseid inimestele kättesaadavamaks teha. Ehk suudame omavahelised lepingud digiallkirjaga kehtima panna ja ka olulisemad dokumendid vajadusel edasi saata uut moodi vormistatuna. Mis täna uudne ja kaheldav, see homme igapäevane!

2006 oli valimiste aasta, saime endale uue presidendi. 2007 on taas valimiste aasta – riigikogu valimised on tulemas. Esitame üheskoos selged küsimused: mida me vajame, mida saaks uued rahvasaadikud puuetega inimeste heaks ära teha. Sõnastame oma soovid, liigume järjekindlalt nende lahendamise suunas, ärge pidurdagu meid ajutised tagasilöögid. Kongsentree-rugem olulisele ja hoidkem ikka kokku nii nagu me seda ka varem teinud oleme.

2006 on olnud ja 2007 saab olema juubeliaastaks paljudele puuetega inimeste organisatsioonidele. Õnnitlen!

Ja veel, nagu kunagi Ameerikas öeldi: ära küsi, mida riik sulle annab, vaid ütle, mida sina saad oma riigi heaks teha. Sära silmadesse ja usku südamesse, küll siis tuleb ka edu!

TOOMAS SEPP

Eesti Puuetega Inimeste Fondi nõukogu esimees

Juhataja unistab kogukonnamajast

GRETE NAABER

Reporter

Viimati kunstiakadeemiale *Non Grata* peavarju andnud Riia 70 hoonest Pärnus on saanud tõeline neljakorruseline kaunitar. Hoone on avatud seitse päeva nädalas erivajadustega inimestele ja nende ühendustele. Sisse koliti jaanipäevaks. 13 inimest töötab otse klientidega, kokku on majas 22 töötajat. Maja läks maksma 13 miljonit, 4,4 miljonit on Euroopa fondide raha. Ülejäänud maksis linn.

Monika Koppel, erivajadustega inimeste rehabilitatsioonikeskuse juhataja kas eufooria avarusest ja uutest võimalustest kestab?

Loomulikult. Arvan, et see kestab veel aastaid. Lootus on sellel, mis nüüd tulema hakkab. Täitsa uus asi meile on tugigruppide loomine. Novembrist alustamegi puuetega laste või raskelt haigete laste vanemate tugigrupiga. See on tasuta teenus, eelnevalt ootame osalemissoove, alates 16. oktoobrist telefonil 5559 9225. Grupp saab kokku kaheksa korda.

Järgmine tugigrupp tuleb ilmselt biopolaarse häirega inimestele (kannatavad vahelduvate meeleolude all).

Uudiseid Pärnust

Oleme harjunud, et inimest aitab õpetus. Tähtis on ka teine inimene. Raskesti ja pikalt haiged jäävad sageli täiesti üksi, sest keegi ei soovi olla nende kõrval. Parimal viisil aitab see, kui nad saavad isikeskis kokku. Siin on mõistmine sügavam.

Uues majas on tööl füsioterapeut, kelle kasutada on terve saal. Füüsilised tegevused hoiavad inimese aju aktiivse. Kui aju on aktiivne, sujub muugi. Nii et füüsilise tegevus on väga oluline depressiooniravis, insuldijärgses ravis ja liikumispuuetega inimeste puhul. All keldris asub jõusaal. Seal on treeneriks meie oma inimene, jõusaalitreenerite kursuse lõpetanud (praegu ainuke Eestis) liikumispuudega Randel Peerna.

Kui suur on arvudes uue maja võit vana üle?

Saalis on istekohti 50 inimesele, Tammsaare 5 hoones mahtus saali vaevalt 20. Peale selle on nüüd õppeklass, kus saab töötada 14 inimesega. Maja teenindab tööalasi, kes on õppimise lõpetanud, kuni pensionieani välja.

Maja rentnikuks on puuetega inimeste koda, millel on 19 allorganisatsiooni. Koda

Rehabilitat

ESTER VILGATS

Reporter

Oktoobrikuus avati Pärnus pidulikult ligi 12 miljonit krooni maksma läinud rehabilitatsioonikeskus, mis kujutab endast taasiseisevunud Eesti mahukaimat sotsiaalprojekti.

Neljakorruselises hoones asuva keskuse eesmärk on pakkuda tuge nii puuetega inimestele kui kõikidele erivajadustega isikutele ning nende ühendustele. Keskus pakub nüüdisaegseid õppimis-, puhkamis- ja treenimisvõimalusi ratastooli inimestele, hoone katusekorrusel elab kuus vaimupuudega noort.

Keskuse avamisel osalenud sotsiaalminister Jaak Aab

juhib Toomas Mihkelson. Näiteks saavad oma tegevust korraldada vaegkuuljad ja -nägijad, suhkru-, südame-, vähahaiged jt.

Ülakorrusel on korterid, kus elab neli inimest. See on riigi rahastatav teenus ja siin on riik oma kriteeriumid paika pannud: elanikul peab olema psüühiline erivajadus ja rehabilitatsiooniplaan. Kaks korteriomanikku on linnast, kaks maakonnast. Maakonna inimestele osutame teenust raha eest, linnakodanikud saavad tasuta.

sioonikeskus maksis ligi 12 miljonit

ütles, et riigi hea majandusseis võimaldab sotsiaalse poolegi eest paremini hoolt kanda. “Tegelikult on sotsiaalkulutusteks eraldatud summad kasvanud kiiremini kui riigieelarve tervikuna,” tõdes ta. “Erivajadusega inimesed on üks osa meie ühiskonnast, täna veel paraku suuresti varjatud ja kasutamata,” sõnas Pärnu linnapea Mart Viisitamm. “Uue, kaasaegse keskuse eesmärgiks on erivajadusega inimesi rohkem oma kodudest välja tuua, julgustada neid õppima, töötama ja täisväärtuslikult elama.”

Hoone esimesel korrusel on saal koolituste, koosolekute, sünnipäevapidude ja treeningute korraldamiseks ning õppeklass. Samas tiivas asuvad saun, pesu- ja riietusruumid ning pisiköök. Rehabilitatsioonikeskuse saun ja lava sobivad oma ehituselt ratastooliinimestele.

Kas maja on pilgeni täis või jagub veel ruumi?

Ei, maja ei ole täis. Me ei saa nii kunagi öelda, sest siit minnakse ja siia tullakse. Lähivad need, kes on saanud oma toimetuleku maksimumi ja võivad alustada uut elu. Töö suund ongi selline, et klient vajaks tulevikus meie maja abi võimalikult vähe ja saaks ise hakkama.

Vaimupuudega inimesi, kes tegevustesse haaratud, on praegu 60–80. Tegevusi on väga erinevaid. Näiteks ei oska inimene teha süüa, sest

puue takistab – õpetame teda. Inimene võis saada insuldi ja peab uuesti lihtsaid asju õppima. Insuldihaigetega on huvitav lugu: rääkimine ei taastu enne, kui keha on liikuma hakanud. Seepärast ongi oluline füsioterapeudi töö, liikumisharjutused, ühesõnaga treening. Edasimineku on aeglane, aga kui midagi lõpuks selgeks saab, siis ongi selge.

Neljale puudega inimesele oleme andnud osalise ajaga tööd. Nad töötavad kojameeste ja koristajatena.

Kas unistustega on nüüd lõpp?

Vastupidi. Unistame juba uuest majast: meil on väga suur krunt ja siia sobiks vähemalt kümnekonna korteriga kogukonnamaja. Läbi-rääkimised ses osas käivad. Et linnainimese keskkond on linn, ei pea alati rajama sotsiaalküla, vaid minu arvates võib see olla ka kogukonnamaja. Mõte on sama. Teenu-se tarbija jääb sinna nii kauaks, kui ta seda vajab.

Puuetega ja eakatele inimestele tutvustati abivahendeid

LUULE PALMISTE

Jõgevamaa PIK

Oktoobrikuus toimus Jõgeva Kultuurikeskuses Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koja ja Jõgeva maavalitsuse korraldatud tehniliste abivahendite minimess ning tervisepäev puuetega inimestele ja eakatele.

Jõgevamaalastele tutvustati abivahendeid ja abivahendite teenust pakkuvaid asutusi. Messile olid kutsutud 12 ettevõtet, kes teenindavad meie maakonna elanikke ja kellel on Jõgeva maavalitsus sõlminud lepingu. Neist kaheistkümnest asuvad Jõgeva maakonnas ainult OÜ ITAKi teeninduspunkt ja Inkotuba SA Jõgeva Haiglas.

* * *

Messil osalenud MTÜ Jumalalaegas demonstreeris nägemispuudelist abivahendeid. OÜ Tervise Abi tegevusvaldkond on invaabi- ja hooldusvahendid, liikumisabivahendid, ortopeedilised tugitooted, ortoosid ning invaliftid ja tõstukid.

Oma liikumis-, põetus- ja hooldusvahendeid, treeningu- ja teraapiavahendeid ning igapäeva abivahendeid (haaratsid, nõõpijad jm) tutvustas OÜ ITAK. Vaegkuuljatele vajalikke kuuldeaparaate ja

Uudiseid Jõgevalt

aparaatide tarvikuid vahendas SA TÜK Kõrvakliinik. OÜ Ortopeediakeskus oli välja pannud meditsiinilise esmatähtsusega ortoosid ja proteesid.

AS Gadox valmistab nii esmaproteese (amputeerimisjärgseid) kui ka põhiproteese. Tellimused vormistatakse individuaalselt. Pakutavate toodete hulka kuuluvad tugiaparaadid, tallatoed ja ortoosid. Jaemüügis on ortopeedilised jalanõud ja tallatoed.

SA Jõgeva Haigla Inkotoa esindajalt oli võimalik osta

uriinipidamatusega inimeste hooldus- ja põetusvahendeid ning mähkmeid. Hooldus- ja põetusvahendeid tutvustas ka TENA esindaja. Alternatiivmeditsiini võimalusena pakkus Kubja ürditalu ravi- ja maarohuteesid. Talus toodetakse 75 üksikdroogi ja veerandsada teesegu.

Kõikide asutuste esindajad jagasid lahkelt nõuandeid abivahendite kasutamise kohta. Tervise tugevdamise ja hoidmise võimalusi, nagu kepikõnd, tutvustas minimessi üks korraldajatest Jõgeva maavalitsus. Maavalitsuse boksis oli ka kõikvõimalikke infovoldikuid, mida lu-

gedes sai teada ennetusabinõudest ja näpunäiteid tervise hoidmiseks.

Minimessi initsiaator Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koda pakkus puudeliike tutvustavaid materjale ning puuetega inimeste organisatsioonide koostöövõrgustikus väljaantavaid trükiseid. Tervise alal konsultatsiooni soovinuid inimesi nõustas SA Jõgeva Haigla juhataja dr Peep Põder, kelle juurde tekis algul lausa järjekord. Oma teadmisi tarbijakaitse tegevusest ning kodukeemia kasutamisest ja ohtudest jagasid Jõgevamaa Tarbijakaitse Ühingu esindajad.

Minimessi ja tervisepäeva avas Jõgeva maavanem Aivar Kokk, tervitades ürituse külalastajaid ja tänades abivahendite asutuste esindajaid, kes olid oma teenust Jõgevamaa rahvale pakkuma tulnud. Maavanem leidis aega ka messil pakutavate toodetega tutvumiseks ja rahvaga suhtlemiseks. Üritust toetasid kaasfinantseerijatena Jõgeva linnavalitsus, SA Jõgeva Haigla ja Jõgevamaa Tarbijakaitse Ühing.

Mida rohkem puuetega inimesed ja eakad teavad terviseedendusest, alternatiivravist ja igapäevaeluga toimetuleku abivahenditest, seda kergem on neil iseseisvalt toime tulla. Seepärast väljendasid messikülalastajad rahulolu ja avaldasid tänu ürituse korraldajatele.

Abivahendit taotleda ei ole raske

Tehnilised abivahendid on tooted, instrumendid, varustus või tehnilised süsteemid, mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, samuti parandada või säilitada võimalikult kõrget füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegutsemisvõimet.

Jõgeva maakonnas korraldab ja koordineerib tehniliste abivahendite alaste teenuste osutamist Jõgeva maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakond ning tehniliste abivahendite ja rehabilitatsiooniteenuste ekspertkomisjon.

Abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise aluseks on sotsiaalministri 14. detsembri 2000 määrus nr 79 "Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord".

Abivahendite ostmist, laenutamist ja nendega seotud teenuseid finantseeritakse sotsiaalabi korras riigieelarvest, ravikindlustuse vahenditest ning valla- või linnaeelarvetest, vajalik on ka inimese omaosalus. Teenus-

Seda on hea teada!

te kompenseerimist võivad taotleda lapse vanevad või eeskostja, tööealised isikud, kellel on tuvastatud töövõime kaotus üle 40% või on määratud puude raskusaste, samuti vanaduspensioniealised isikud, kellel abivahend võimaldab parandada toimetulekut, ning insuliini süstivad diabeetikud.

Tehniliste abivahendite kasutamise vajaduse määrab tehniliste väikeabivahendite korral perearst või eriarst, keerulisemate tehniliste abivahendite korral eriarst või rehabilitatsiooniasutus. Perearst või eriarst väljastab inimesele abivahendi vajaduse tõendi.

Soodustingimustel tehniliste abivahendite ostmiseks või laenutamiseks saab puudega inimene pöörduda Jõgeva maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonda, kus talle väljastatakse isikliku abivahendi kaart.

Tallinna Puuetega Inimeste Koda sai üle poole miljoni krooni arvutiõppeks

18. mail 2006 pandi pidulikult punkt Tallinna Puuetega Inimeste Koja projekti "Puuetega inimeste arvutiõpe ja Interneti-punkt" esimesele etapile. Selle raames avati 2005. aasta sügisel Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuses Interneti-punkt ja õpetati arvutikasutamist 69 inimesele. Projekti jätkamiseks annetas Microsoft kojale üle poole miljoni krooni.

Projekti eesmärk on anda puuetega inimestele arvutioskusi, et neil oleks paremad võimalused suhtlemiseks ja ühikonnaelus osalemiseks. Koolituse lõpus läbiviidud ankeetküsitlusest selgus, et koolitavate enda hinnangul on nende konkurentsivõime tööturul paranenud. Huvi arvutikoolituse vastu on olnud suur. Kuna projekti esimeses etapis oli soovijaid rohkem, kui oli ette nähtud kohti arvutikoolitustele, siis olid paljud juba kevadel ennast eelregistreerinud augustis alanud kursustele.

"Puuetega inimeste võimalused eneseteostuseks on oluliselt paranenud, ent käia on veel pikk maa. Oluline roll on siin ka tööandjatel, kelle õlgadel on sobiva töökeskkonna loomine, aga ka mõistva suhtumise tekitamine. Mida roh-

Uudiseid Tallinnast

TAUNO ASUJA

Tallinna Puuetega Inimeste Koja tegevjuht

kem suudame kokku viia mõlema poole, töötaja ja tööandja vajadusi, seda suurem on saavutatud võit. Seega võib ka arvutikursuse läbimine muutuda töötaja jaoks hüppelauaks," ütles Rain Laane, Microsofti Eesti esinduse juht. Tallinna Puuetega Inimeste Kojale suunatud toetus on osa 2005. aastal Microsofti ja Eesti Puuetega Inimeste Koja vahel sõlmitud heade kavatsuste kokkulepest.

Microsoftilt saadud pea 540 000 krooni eest läbib ajavahemikul august 2006 – mai 2007 arvutikursuse veel 100 inimest. Summa katab koolituse maksumuse, samuti tasutakse sellega sügava ja raske liikumispuudega inimeste

koolitusega seotud transpordikulud, Interneti-punkti ja tugiisikuga seonduvad kulud.

Koolitusi pakutakse kahel tasemel – algajatele ja edasiõudnutele. Algõpe hõlmab põhitõdesid arvutist, Windows'ist ja internetist. Edasiõudnud õpivad kasutama Microsoft Office rakendusi, e-posti ja erinevaid Interneti-põhiseid suhtlusprogramme.

2005. aasta oktoobris alustas Tallinna Puuetega Inimeste Koda Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastamisel arvutiprojekti, et parandada Tallinna puuetega inimeste suhtlemisvõimalusi ja tõsta üldist arvutioskust. Esimese etapi maksumus oli 300 000 krooni. Projekti käivitamisel on abiks olnud ka Tallinna linn ja sotsiaalministeerium.

Koolituse esimese etapi jooksul läbis kursused edukalt 69 inimest ja Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse tasuta Interneti-punkti külastati 2005. aasta oktoobrist kuni 2006. aasta juunini ligi 700 korda.

Tallinnas elab üle 17 000 puudega inimese, kellest ligi 3300 kuuluvad Tallinna Puuetega Inimeste Koja 21 liikmesühingusse.

Võistlustel Stockholmis

KSENIA GROZDOVA

2.–5. novembrini toimusid Rootsis rahvusvahelised võistlused Stockholm Games, kus osalesid puuetega sportlased kaheksast riigist. Nende hulgas olid ka meie spordiklubi Meduus (treener Õne Pollisinski) 12 uujat, kes võistlesid kaheksal alal ja said 20 medalit, millest 8 olid kuldsed.

Ujumine on ala, mis sobib peaaegu kõigile. Ujumises on 15 võistlusklassi: 10 klassi liikumispuuetega inimestele, kolm nägemispuudega ini-

mestele, üks kuulmispuudega inimestele ja üks vaimse puudega inimestele.

Kahjuks on juurdunud arvamus, et puudega inimene ei saa olla sportlane. Tänapäevani ei hõlma rahvusvaheline kvalifikatsioon kõiki puudeliike. Kuid ei tasu unustada, et sport on tervis. Puudega inimesel on tarvis end vormis hoida vahest isegi rohkem kui tervel inimesel. Mida rohkem puuetega inimesi hakkab tegelema ujumisega, seda huvitavamaks muutuvad võistlused.

Loetlen need julged, kes

osalesid Stockholmi ujumisvõistlustel: Jevgeni Alijev (3 kuldmedalit ja 2 hõbemedalit), Einar Niin (1 kuldmedal, 3 hõbemedalit, 1 pronksmedal), Keit Jaanimägi (2 kulda, 3 hõbedat), Heli Kollom (1 hõbe, 1 pronks), Rea Kukk (2 kulda), Ksenia Grozdova (1 hõbe). Osa võtsid veel Sergei Turov, Mihkel Suurväli, Sten Meriväli, Aleksei Prösits, Indrek Viljaste, Vahur Plomipuu.

Stockholm Games'i võistlustel saavutas Eesti kelguhokimeeskond teise koha.

Palju õnne kõikidele osalejatele!

Elamisväärsema elu nimel

OLEV MADISSOO

Kõik sai alguse teatest, mille saatis Värska Sanatoorium minule, sest juba jaanuarikuus olin avaldanud soovi kasutada nende rehabilitatsiooniteenuseid. Teatistes seisis, et lugupeetud teenuse järjekorras olija, meil on väga kahju, aga aidata ei saa, sest meile sotsiaalkindlustuse ameti poolt eraldatud rahad on juba läbi. Kui soovite, oodake, kui ei, leidke teine rehabilitatsiooniteenuse osutaja. Jutt sirge ja selge. Samasuguse sisuga teatise saajaid oli teisigi. Kuid ega puudega inimesed nii lihtsalt alla ei anna. Meie raudne leedi Elle võttis asja enda mureks ning 12.–16. augustini sai teoks rehabilitatsioonilaager Karaski keskuses. Sellise laagri idee oli laagerdunud juba aastakümneid Mihkel Aitsami peas. Nüüd siis tegu tehtud. Kohad broneeritud, buss sinna- ja tagasisõiduks tellitud ning teekond algaski. Karaskile jõudsimel lõuna paiku. Paljud meie seltskonnast olid Karaski keskuses ka varem käinud, kuid uudistamist jätkus neilgi. Vana hoone (endine koolimaja) on saanud uue ja värske välimuse. Majas on ka lift ratastooliinimestele. Mõeldud on kõigile ja kõigele.

Meid võeti lahkelt vastu. Kõik 19 inimest (esimeses

grupis oli 19) jaotati tubadesse, anti natuke uudistamis- ja tutvumisaega ning siis asuti tegutsema. Nagu selgus, oli see esimene laager, seega ka meeskonnale uus ja huvitav. Kogunesime teise korruse saali, kus tutvustati teenindavat meeskonda ja iga osaleja tutvustas iseennast. Igalt osalejalt päriti, mida nad ootavad alanud puhke- ja ravipäevadelt. Kõikide soovide ühiseks nimetajaks sai “elamisväärsema elu nimel”, millest juhindusime õppepäevade lõpuni. Meie soov oli õppida iseennast paremini tundma, luua endale kindel koht elus, vaatamata meid tabanud haigustele. Leida tee ja vahendid, mille abil saame näidata kõikidele, et puudega inimest ei saa aktiivsest elust kõrvale

tõrjuda. Oleme teistest küll natuke erinevad, kuid mitte ajuinvaliidid, ja väärime ka inimväärset elu. Töö käis kahe grupis. Iga päev algas psühholoogi õpetustega, mis vaheldusid võimlemisega, massaažiga, individuaalse võimlemisega ja individuaalse psühholoogiga vestlustega. Kõigest jäi kõlama mõte: “Ole ise inimene, siis peetakse sind ka inimeseks. Seisa iseenda eest niikaua, kuni veel aju töötab.”

Iga õppepäeva lõpul tehti väike test kontrollimaks, kas midagi kuuldust ka kahe kõrva vahele pidama on jäänud ja kuidas kuuldut kasutada. Kahel õhtul kogunesime lõkke juurde. Elus tuli löi entusiastliku meeoleolu. Saime isegi suurele kiigele hoo sisse,

kuid kahjuks ühistest lauludest ei tulnud suurt midagi välja. Õhtud venisid üpris pikkadeks: viimased said horisontaalasendi sisse võtta alles kesköö paiku. Ja ikkagi oli vahva. Kõige vahvam oli puhkelaagri lõputest. Viimasel päeval moodustati meist neli väiksemat gruppi. Igale anti ülesandeks joonistada pilt inimese olemusest ja püüdlustest. Kõikide piltide põhielemendiks oli inimkoon oma bioväljaga, kuid edasine lahendus oli igal rühmal erinev, lõpp aga kõigil ühine: laev, mis sümboliseeris taht olenemata meiega toimunust edasi minna, ikka otsida ja

leida. Loodud gruppide vahel jagati välja õpituga seotud teemad ja iga grupp pidi andma vastuse väikese näidendi vormis. Tund ettevalmistusaega ja siis kohe teiste ette. Kõik grupid olid antud teema lahendanud imetabaselt. Ei imesta sugugi, kui kunagi kutselise teatri laval esitatakse mõnda tükki, mis on alguse saanud Karaski improviiseeritud lavalt. Autoriks muidugi meie endi saatusekaaslane. On ju öeldud, et igal sõduril on seljakotis marssalikepp.

Olid tõesti toredad päevad. Algul oli kahtlejaid (oli see ju esimene omataoline laager),

aga kõik sujus mitte päevade, vaid tundidega. Tihti aitasid ka juhendajate hurjutused meeolelu õigesse roopasse viia.

Meeskond oli arvamusel, et kõik läks korda tänu osavõtjate aktiivsusele. Meil jääb öelda suur-suur aitäh psühholoogidele Ly Ergile ja Ilona-Merike Liivile, füsioterapeut Natalja Ivanovale, massöör Eda Puusepale ja muidugi peakorraldajale Mihkel Aitsamile ning tema abilisele Veikile. Kõik loodavad ka järgnevatel aastatel samas kohtuda.

Üksteist toetades on kergem

„Inimene üksi on nõrk olend, aga sidemed teistega teevad temast tugeva. Üksinda pingutab ta tihti ilma tulemuseta. Aga vaid üks sõbrapilk südamesse, üks soovitus, lohutussõna sõbralt – ja madal taevas kerkib kõrgeks, kurvameelsuse katus kaob.”

J. G. Herder

ASTRIT UJOK

*Järvamaa Kutsehaigete
Ühingu juhataja*

Kutsehaigus on töökeskkonna ohutegurist või töö laadist põhjustatud tervisekahjustus, mis on kantud kutsehaiguste loetelusse. Oluliseks tunnuseks on pikkamööda progresseeruv kroonilise kuluga haigus, mille põhjustajaks on kestvalt üle viie aasta mõjunud töökeskkonna ohutegurid.

Kutsehaiguse teemat võetakse üldsuse ees üles kahetsusväärsetl viihe, kuigi tegemist on probleemiga, mis puudutab töötajaid, tööandjaid, kutsehaigeid, riiki, tekitades suurt kahju saamata jäänud toodangu näol pika töövõimetusaaja tõttu, kohtukulude ja hüviste maksamise näol, töövõimetuspensionimaksimisega töäjõus olevatele inimestele ning saamata jäänud sissetulekust põhjustatud majandusliku toimetulematuse tõttu mitte ainult

üksikisiku vaid ka pere tasandil jne.

19. oktoobril 1994 loodi MTÜ Järvamaa Kutsehaigete Ühing, et ühendada Järva maal elavaid kutsehaigeid ning abistada ja toetada neid oma õiguste eest võitlemisel. Ühingu juhataks 1994–2005 pr Meeli Pirksaar, kes oli ka üks asutajaliikmetest.

Järvamaa Kutsehaigete Ühingu missioon on Järva maal elavate kutsehaigete ühendamine, nende teadlikkuse tõstmine koolituste ja teabepäevade kaudu, nende kaasamine ühistegevusse, terviseedendus, tõrjutuse vähendamine.

Paljud kutsehaiged on oma haiguse või tööõnnetuse tõttu kaotanud töökoha ning seetõttu on oluline, et nad saaksid tuge samasuguste probleemidega inimestelt, jagades omavahel mõtteid, tundeid, hirne. Tähtis on oma haigusega mitte üksi jääda, vaid uuesti lõimuda ja olla kaasatud ühiskonna tegemis-

tesse nii, nagu haigus lubab. Meie ühingu ülesanne ongi tuua inimesed oma kodudest välja koos tegutsema. Meil on tavaks tähistada vastlapäeva, ühingu sünnipäeva ja jõule.

Projekti „Lootus täisväärtuslikule elule haigust trotsides” raames on käesoleval aastal viidud läbi erinevaid koolitusi ja teabepäevi. Projekti toetas Hasartmängu Nõukogu, Türi vallavalitsus ja Kubja ürditalu.

Üheks suuremaks ürituseks, mis hõlmas ka laiemat avalikkust, oli maikuus toimunud teabepäev Järvamaa Kultuurikeskuses. Infopäeval osales kutsehaiguste kliiniku töötervishoiuarst Eeva Paas, kes rääkis kutsehaiguse kujunemisest, ennetamisest ning abinõudest, millega saab leevendada juba väljakujunenud haigussümptomeid. Külalistena esines Eesti Kutsehaigete Liidu tegevjuht pr

Aino Muru ning Tartu Kutsehaigete Ühingu esimees hr Aleksander Nukka, kes rääkisid oma tööst ja tegemistest kutsehaigetega. Üritusel osales ka Järvamaa Puuetega Inimeste Koja juhataja hr Ülo Paas. Üllatusesinejateks olid Türi Muusikakooli õpilased, kes õpetaja pr Viia Ivaski juhitud esitasid meile meeleoluka kontserdi, mis võeti vastu suure tähelepanu ja sooja poolehoiuga.

Augustis aga toimus Simisalus kahepäevane koolitus ja puhkelaager „Looduse tervendav mõju”, kus räägiti haigusega toimetulekust mõttejõu abil, tutvustati ravimtaimi, külastati A. H. Tammsaare majamuuseumi. Õhtul mängiti, tantsiti ja tehti lõket.

Järvamaa Kutsehaigete ühing osaleb ka Eesti Kutsehaigete Liidu ja Järvamaa Puuetega Inimeste Koja tegemistes ning on mõlema ühenduse liige. Ühingu juhatajana pean tähtsaks teadmisi ja osalen koolitustel, et kuulnud ja õpitut hiljem kasutada ühingu töö paremaks korraldamiseks.

Tulevikku silmas pidades on teha palju: kirjutada projekte, teha taotlusi tegevuse toetamiseks, korraldada üritusi, luua kodulehekülge Internetis, teavitada ühiskonda kutsehaigete probleemist.

Hoiame kokku – üheskoos oleme tugevad!

Toetatud töölerakendamise meetod

Võimalus suurendada ja parendada puuetega inimest tööhõivet Eestis

Erivajadustega inimeste tööhõive ja nende ühiskonda kaasamine on viimastel aastatel väga aktuaalne nii Euroopas kui ka Eestis. Euroopa riigid omavad puuetega inimeste töölerakendamise kogemust ligi 20 aastat, meie põhjanaabrid soomlased ~10 aastat. Eestis on tegevus puuetega inimeste tööhõive parendamiseks aktiveerunud viimasel viiel aastal, eriti aktiivselt ESF-i toetusel läbiviidavate projektide kaudu.

Tegelikult (lähtuvalt Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse ja erinevate puuetega inimeste tööhõiveprojektide andmetest) võibki juba väita, et kõik aktiivsemad puudega inimesed, kes on soovinud tööle saada, on tööle ka saanud (ei ole enam haruldane, et organisatsiooni, kelle kaudu on leitud tubli puudega töötaja, helistab teinegi tööandja, pakkudes tööd puudega inimesele).

Tinglikult võibki öelda, et töötud on need puudega inimesed, kes ise ei ole avaldanud soovi tööle asuda, ja

TIINA LILLE

*EPIK tegevjuht,
TTA ESF projekti „Puuetega
inimest tööhõive
edendamise“ ekspert*

need, kellel puuduvad konkreetsest erivajadusest lähtuvad töölerakendumist toetavad kompleksed tugiteenused.

Mida ma mõtlen töölerakendumist toetavate tugiteenuste all? Need sisaldavad mitmesuguseid tugitegevusi eelkõige tööhõive võimaluste (töötamine avatud tööturul, kaitstud töökeskuses, aktiveerimise keskuses/päevakeskuses, kaugtöö) loomise kaudu koos erinevate vahen-

dite (teenused ja meetodid) kasutamise, kombineerimisega ja arendamisega, mille abil leitakse igale töötada soovivale puudega inimesele just temale sobiv ja tema oskustele vastav töö.

Üheks võimaluseks läheneda igale isikule individuaalselt ja osutada vajadustel põhinevaid kombineeritud tugi-tegevusi, on kasutada toetatud töölerakendamise meetodit (ingl k *supported employment*; soome k *tuettu työllistyminen*). TTR on maailmas väga levinud meetod riskirühmade tööturule toomisel.

Toetatud töölerakendamine algas 1984 USA-s vastu võetud puuetega inimeste seadusega (*Developmental Disabilities act*, PL 98-527), mis oli esialgu mõeldud vaimupuuetega inimeste institutsioonidest ühiskonda lõimimise toetamiseks, kuid mida rakendati hiljem ka nendele puuetega inimestele, kelle töötamine avatud tööturulisegi miinimumpalga eest polnud tõenäoline ning kes oleksid vajanud jätkuvat tuge ja selgitust suhetes töökeskkonnaga. Tuge pakuti erinevates töökeskkondades, et

toetada indiviidi kõikide tööoluliseks vajalike meetoditega: sotsiaalsete ja töösuskuste õpetamine, transport, jätkutugi pärast töölerakendamist jne (USA-s oli 1995. aastal 3700 toetatud töölerakendamise organisatsiooni).

Toetatud töölerakendamist järgisid Euroopas 1990. alguses Iirimaa, Inglismaa, Norra, Holland. 1995. aastal rakendus Soomes Jyväskylä Ülikoolis valminud *Tieauki!* katseprojekt VATES *Säätio* (Puuetega inimeste töölerakendamise edendamise kaatusorganisatsioon Soomes).

Mis iseloomustab seda laialt levinud meetodit, mille abil riskirühmi toetatakse tööellu integreerumisel?

Töölerakendumise alustalaks on kolm T-d: Töösuhe. Tavaline töökoht. Tugiteenused.

Kolme T-d iseloomustab:

- tööle rakendumine avatud tööturule tugiisiku abiga
- töötamine tavalise töölepingu alusel
- töö tasustamine vastavalt tööpanusele
- tööle rakendumise järel jätkub individuaalne toetus töötajale
- tasuta tugiteenus tööandjale

01.01.2003 võeti Soomes vastu tööturuteenusete seadus, kus TTR on üks ametlikest tööturuteenusetest.

Toetatud töölerakendamise laiema eesmärgi on kindlustada erivajadustega inimestele ametialane ja sotsiaalne toimetulek, pakkudes võrdseid võimalusi osaleda avatud tööturul ja saada normaalset palka ning jätkuvat tuge, mis omakorda suurendab inimese iseseisvat osalemist ühiskonnas. Ehk lihtsamalt väljendades, meetod aitab inimesel saada palgatööd koos sotsiaalse turvalisusega.

Kõik me teame oma kogemustest, millist pingutust ja oskusi nõuab inimeselt töökoha otsimine, kandideerimine, tööandjate uste kulutamine ja hiljem negatiivsete kogemustega toimetulek, ilma et see ei võtaks ära tahtmist uuele ringile minna. Eesti

ühiskond ja rahvaarv on nii väike, et riik ei saa endale lubada luksust pidada ülal paljusid loobujaid ning mitte tegeleda tõketega, mis takistavad riskigruppidel tööturule tulemast.

Peale puuetega inimeste on TTR-teenusel veel üks kasusaaja/kasutaja, kelle vajadused on sama olulised kui puudega töötajal, kes töölerakendumiseks individuaalseid tugitegevusi vajab. Selleks on tööandja. Kui tööandja saab teadlikuks nimetatud teenuse olemusest, saab ta uue töötaja leidmisel TTR-meetodi kaudu ilmselt rohkem kasu kui lihtsalt tänavalt tulnud puudega inimese hõivamisel. Tööandjal aidatakse töökoha hindamise ja analüüsi kaudu värvata sobivaid töötajaid, töötaja valmisolek ja eeldused töötada on eelnevalt välja selgitatud, juhendamine

töökohal on korraldatud, millele lisandub kontaktisikult toe ja nõu saamine pärast erivajadusega inimese töölerakendumist jne.

TTR-teenus on korraga vahend ja meetod, mille osutamises osalevad mitme eriala spetsialistidest koosnev tugi-võrgustik – töölerakendaja, sotsiaaltöötaja, psühholoog, töötugiisik, isiklik abistaja jne ning teenuse terviklikkus saadakse hoolekande-, rehabilitatsiooni- ja tööturuteenusete põimumise teel.

TTR-meetodil osutatava teenuse põhimõtted tuginevad vastastikusel avatusel kliendi ja töölerakendumise teenuse pakkujaga, töötajakesksusel ja täielikul kaasatusel, turvalisusel ja suhete jätkuvusel. Töötajapoolset teadlikku soovi osaleda töölerakendumisel kinnitab TTR-teenuse pakkujaga sõlmitud leping (kokkulepe).

Kes on need inimesed, kes seda teenust siis mujal maailmas osutavad?

Teenuse pakkujad on Euroopas erinevate ametinimetustega – töölerakendaja, tööhõive spetsialist, tööhõive konsultant, tööhõivealane tugiisik (*job coach, työvalmentaja*) ning USA-s tööhankija (*job finder*).

Teenuse pakkujad võivad ise töötada erinevates organisatsioonides ja ühingutes, milleks on MTÜ-d, töökeskused, eraõiguslikud äriühingud, kohalikud omavalitsused, tööhõiveametid. Ühis-

joon kõigi teenuse pakkujate puhul on see, et riik on pidanud seda teenust riskigruppide hõivamisel väga oluliseks ja rahastamine toimub vastavalt seadusandlusele.

TTR-teenus jaguneb omakorda etappideks, milles igaühes on omad tegevused, mida töölerakendaja siis koordineerib koostöös erivajadusega töötajaga, tööandjaga ja kliendi tugivõrgustikuga. Kasutaksin nende lühitutvustamiseks Soome näidet.

Esimene on planeerimise etapp, kus selgitatakse ja lepib kliendiga kokku teenuse sisu ja vastastikused ootused, mis kinnitatakse lepinguga. Seejärel koostatakse kliendikaart, milles fikseeritakse inimese eelnev töökogemus, oskused, ettevalmistus, vajadused ja soovid ning selgitatakse välja tugitegevuste vajadus. Võtmesõnaks sel perioodil on töö kliendi lähivõrgustikuga ja ka teiste võrgustiku osapooltega saamaks võimalikult täpset infot kliendi kohta. Esimese etapi tulem on töölerakendumise plaan, mille alusel koostatakse tegevuskava, määratakse tugitegevused ja teostaja ja millele klient annab oma nõusoleku.

Teine etapp on tööks ettevalmistamine, kus põhitegevus on tööks valmisoleku ja soovitud töö sobivuse väljaselgitamine (tegevusvõime, sh töövõimeuuringud) ja töökoha otsing erinevate meetodite abil. Selle perioodi või-

malikud tegevused on tööandjaga kontakti loomine, töökoha ja tööandja vajaduste kaardistamine, töökoha ja töö analüüs, tööharjutus, tööpraktika, proovipäevad töökohal, töötamine tugisikuga, tugitegevuste korraldamine töötajale ja tööandjale ning vajadusel teiste spetsialistide kaasamine, kelleks on tegevusterapeut, kutsenõustaja, tööjuhendaja jt.

Kolmas ja viimane etapp on töölerakendamine, s.o töölepingu sõlmimine, töökohal toetuse korraldamine (töö- ja sotsiaalsed oskused), kollektiivi informeerimine, jätkutoes kokkuleppimine, aremisvõimalused töökohal, karjääriplaneerimise toetamine.

Nimetatud etapiline jaotuvus TTR-meetodil ei saa olla selgelt piiritletud ja ühe pikusega, kuna erinevate tegevuste ja toetuse korraldamine töölerakendumisel sõltub ikkagi konkreetsest kliendi ja tööandja vajadusest (ka teenuse rahastajast).

Soomlaste kogemuse järgi osaleb üks klient teenusel keskmiselt üheksa kuud, et lõpuks saada iseseisvaks töötajaks. Kuid arvestades erivajadustest tulenevat spetsiifikat võib töölerakendamine aeg olla puudega kliendi jaoks nii pikem kui ka lühem ning mõne puhul on toetus eluaegne. Kuid seda ei pea siis osutama enam TTR-teenust pakkuva töölerakendaja.

Eestis pakuvad erinevad asutused äratuntavalt sarna-

seid TTR-meetodi üksiktegevusi (mõni on ka riiklik tööturuteenus), kuid need töölerakendumist või iseseisvat toimetulekut toetavad tegevused või teenuste nimetused võivad sisult erineda, nii et töölerakendumise tervikteenust Eestis veel ei pakuta.

Puuetega inimeste madal tööga hõivatus (17%) ja teisalt tööjõu puudus Eestis peaksid olema liikumapanevaks jõuks, et lisaks olemasolevatele puuetega inimestele mõeldud tööturuteenustele leiaks riik (Taanis sotsiaalministeeriumi eelarvest) võimalused alternatiivsete töölerakendumist toetavate teenuste arendamiseks. Eelkõige oleks ootuspärane, et riik tunnetaks vajadust töötada välja TTR-teenus koos teenuse kvaliteeti tagavate standarditega. TTR-teenuse pakku- mise ja osutamisega võiksid Eestis tegeleda ka MTÜ-d, tegevuskeskused või KOV-i vastavad allüksused.

Olen kindel, et toetatud töölerakendumise teenuse osutamise kaudu suureneksid paljude puuetega inimeste töövõimalused (eelkõige vaimupuudega ja vaimse tervisehäirega inimeste võimalused). Lõpetuseks, kui Euroopa riikides on üks töölerakendumise meetod oma tulemuslikkust tõestanud, siis võiksim selle üle võtta ning rakendada, kohandades seda vastavalt meie vajadustele.

Rehabilitatsiooniteenuse eelhindamine

Magistritöö „Eelhindamine rehabilitatsiooniteenuse osutamisel” kaitsmine toimus Tallinna Ülikoolis 2006. aasta suvel rakendusliku sotsiaaltöö erialal.

Alati, kui on teemaks rehabilitatsioon, kerkivad meie ette probleemid ja kitsaskohad. Kuidas neid lahendada? Kutsum teid kaasa mõtlema rehabilitatsiooniteenusega seotud küsimustes.

Rehabilitatsiooniteenus on Eestis suhteliselt uus ja see käivitati puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel 2000. aastal. Esimestel aastatel koostati rehabilitatsiooniplaan vaid puuetega lastele, kuid aastatega on teenuse sihtgrupp laiendatud, see hõlmab tänaseks igas eas puudega tööelisi inimesi ja ka alaealisi õigusrikkujaid. Samuti on oluliselt täiendatud teenuse osutamise protsessi.

Rehabilitatsioon on tundlik teema, kuna puudutab otseselt puuetega inimesi ja nende toimetulekut elus. Kuigi teenuse eesmärk on parandada igati puuetega inimeste toimetulekut, oleme tegelikkuses silmitsi paljude probleemidega. Probleemid seos-

KARIN HANGA

Projekti „Puuetega inimesed tööturule juhtumipõhise rehabiliteerimise abil“ ekspert, sotsiaalteaduste magister

tuvad nii rehabilitatsiooniteenuse korraldusliku poolega ja administreerimisega (teenuste osutamine, kättesaadavus, finantseerimine) kui ka teenuste eesmärgi, kvaliteedi ja mõjususega. Omaette probleemistiku moodustab teiste sotsiaal-, haridus- ja raviteenuste (eriti taastusravi) kättesaadavus puudega inimestele.

Probleemide rohkus on tekitanud olukorra, kus rahulolematust tunnevad kõik osapooled – riik, rehabilitatsiooniteenuse osutajad ja inimesed, kellele on teenus suunatud. Seetõttu on väga oluline rehabilitatsiooniteenuse korraldust senisest enam analüüsida, tuua välja probleemid ja kitsaskohad ning ka

võimalikud lahendused. Oma magistritöös kirjeldan rehabilitatsiooniteenuse korraldusega ja osutamisega seotud probleemistikku ning uurin uut aspekti rehabilitatsiooniteenuse osutamisel, milleks on klientide eelhindamine ehk puudega isiku rehabilitatsiooniteenuse vajaduse väljaselgitamine enne seda, kui pensioniamet suunab isiku rehabilitatsiooniteenusele. Ajendiks, miks võtta vaatluse alla just eelhindamine, on asjaolu, et piiratud ressursside korral (inimressurss, rahaline ressurss) on riigil kohustus pakkuda rehabilitatsiooni kõikidele puudega inimestele, keda sotsiaalkindlustusameti andmetel on 2006. aastal 113 000 inimest. Kuna praegu puudub igasugune eelhindamismehhanism, mis selgitaks välja, keda teenusele suunata ja keda mitte, siis suunatakse teenusele kõik taotluse esitanud isikud. Selleks et pakkuda teenust minimaalses mahus kõikidele taotluse esitanud puudega inimestele, on kehtestatud ka piirangud (igat teenust 5/10/20 tundi), mis ei arvesta inimeste individuaalsete vajadustega. Tekivad rahalised puudujäägid, sest kõikide vajaduste rahuldami-

seks lihtsalt ei ole vahendeid. Ka neile, kellel on tõepoolest rehabilitatsiooniteenust vaja, kehtivad samad piirangud, mida rehabilitatsiooniasutuse soovitusel ei ole võimalik muuta.

Seetõttu võtsingi vaatluse alla just eelhindamise, et teenusele suunataks õige klient, ja puudega inimesed, kes vajavad pigem (taastus)ravi, hoolekande- jm teenuseid, saaksid abi vastavate teenuste pakkujatelt ega peaks valedel ootustega läbima pikka rehabilitatsiooniprotsessi (teenuse taotlemine, teenusele suunamine, järjekorras ootamine, plaani koostamine jne). Töös otsin vastust järgmistele küsimustele: miks on eelhindamine vajalik, kas kõik kliendid peavad läbima eelhindamise, kuidas eelhindamise rakendamine mõjutab rehabilitatsiooniteenuse osutamist tervikuna, kes võiks olla eelhindamise läbiviija? Tegu on uurimisvaldkonnaga, mida Eestis seni ei ole käsitletud ega praktikas kasutatud.

Magistritöö raames viisin läbi teemaintervjuud kuue eksperdiga, kes esindavad erinevaid osapooli puudega inimestele hoolekande- ja tervishoiuteenuste pakkumisel. Eksperdid koondasin sihitadliku valimi alusel, arvestades, et esindatud oleksid võimalikud eelhindamise läbiviijad (omavalitsuse ametnik, perearst, ekspertarst ja rehabilitatsiooniteenuse osutaja), puudega inimeste huve

kaitsev katusorganisatsioon ja antud valdkonda koordineeriv sotsiaalministeeriumi esindaja.

Uurimuse põhitulemused

Eelhindamine on vajalik, kuna selle kaudu on võimalik selgitada välja kliendid, kellel on rehabilitatsiooniteenust toimetuleku parandamiseks reaalselt vaja. Põhimõtteks on, et rehabilitatsiooniteenusele suunatakse puudega inimene, kes vajab kompleksset abi: nii psühholoogilist nõustamist, toimetulekuõpet, tegevusteraapiat, abivahendi soovitamist ja kasutama õpetamist, juhendamist ja motiveerimist kogu protsessi jooksul. Puudega inimesed, kes vajavad tervishoiuteenuseid (taastusravi, hooldusravi, hambaravi), suunab ravi le perearst või eriarst. Kui inimene vajab üksikuid tervishoiu-, sotsiaal- või tööturuteenuseid, siis ei pea ta läbima pikka rehabilitatsiooniprotsessi – teenuse taotlemist, rehabilitatsiooniplaani koostamist jne, sest vajalikule teenusele saaks inimese suunata pädev spetsialist (raviarst, omavalitsuse sotsiaaltöötaja, tööturuameti juhtumikorraldaja).

Eelhindamine võimaldab selgitada välja kliendid, kellel endal on piisav motivatsioon muuta oma elukorraldust (nt asuda õppima, minna tööturule). Hetkel taotleb rehabilitatsiooniteenust palju mittemotiveeritud kliente

või kliente, kellel on valed ootused teenuse suhtes.

Eelhindamine võimaldab raha optimaalsemalt kasutada. Kui suudetaks rehabilitatsiooniteenuseks välja selgitada õiged kliendid (teiste vajadused katab sotsiaalvaldkond, tervishoid, tööhõive, haridussüsteem jm), siis väheneb kokkuvõttes rehabilitateerimist vajavate isikute arv. Eesmärgiks ei ole inimeste arvu vähendamine, vaid õigete inimeste väljaselgitamine ja teenuse parem sihitamine. See võimaldaks ühel isikul kasutada raha individuaalsete vajaduste kohaselt suuremas mahus ja paindlikumalt kui praegu. Ühtlasi annaks see võimaluse juhtumipõhiseks rehabilitateerimiseks ja finantseerimiseks. Juhtumipõhine rahastamine tähendab, et kui isik on juba suunatud rehabilitatsiooniteenusele, siis on teenuse finantseerimine paindlikum (ei ole kehtetatud teenuste tunniajalisi mahtusid või üheks teenuseks kasutatavat piirsummat nagu praegu). Sellisel juhul lähtutakse konkreetse inimese vajadusest ja püstitatud eesmärkidest, mille saavutamiseks koostatakse tegevuskava koos eelarvega.

Eelhindamise peaksid läbima kõik puudega inimesed, kuid eelhindamine peab jääma paindlikuks ja arvestama seda, et rehabilitateerimise vajadus võib selguda erinevates kohtades – omavalitsuses, haiglas, tööhõiveametis. Eelhindamiseks annavad vaja-

likku informatsiooni inime-
ne ise, kohaliku omavalitsuse
sotsiaaltöötaja ja vajaduse
korral perearst, raviarst või
tööhõiveameti juhtumikor-
raldaja.

Lõpliku otsuse langetab isi-
ku suunamise või mittesuun-
namise kohta rehabilitat-
siooniteenusele pensioni-
ameti ekspertarst, kelle töös-
se ekspertiisi tegemisel kaa-
satakse sotsiaaltöötaja. Eks-
pertarst on riikliku süsteemi
osa, tema ülesandeks on riigi
poolt eraldatud rahaliste va-
hendite kasutamise ja planeer-
imise kontroll.

Eelhindamine on vajalik,
kuid see võib tekitada ka uusi
probleeme – teenuse taotlemi-
ne muutub, kasutusele tule-
vad uued dokumentide vor-
mid jm. Kõik muudatused on
alguses rasked, tekitavad se-
gadust. Inimene ei tohi jääda
erinevate süsteemide vahele
lõksu.

Esmatasandi institutsioo-
nidel, eriti kohalikul omava-
litsusel ja perearstil, on väga
oluline roll puudega inimes-
tele nende vajadustest lähtu-
va abi osutamisel. Eelhinda-
mine rehabilitatsiooniteenu-
sele suunamiseks ei ole mõel-
dav ilma omavalitsusepoolse
infota. Seega langeb täiendav
töökoormus omavalitsuse
sotsiaaltöötajatele ning tuleb
leida vahendid, kuidas oma-
valitsused saaksid palgata va-
jaliku arvu ja ettevalmistuse-
ga sotsiaaltöötajaid.

Kuidas võiks eelhindamine toimuda?

Järgnevalt üks võimalik eelhindamise kirjeldus.

1. Inimene pöördub rehabilitatsiooniteenuse taotlemi-
seks kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja poole, kes vest-
leb inimesega, et selgitada välja, mis probleem tal on. Sot-
siaaltöötaja hindab rehabilitatsiooniteenuse vajadust,
kasutades selleks näiteks vastavat hindamisinstrumen-
ti. Kui vajadus ei ole selge või inimesel on pigem vaja
omavalitsuse pädevuses oleva abi pakkumist, tööturutee-
nuseid, raviteenuseid jm, osutab omavalitsus abi ise või
koostöös vastava teenuse osutajaga (perearst, MTÜ, töö-
hõiveameti juhtumikorraldaja, õpetaja jm). Kui inimene
vajab hindamisinstrumendi tulemustest lähtuvalt reha-
bilitaerimist ja omavalitsuse poolt osutatavast abist ei
piisa, siis täidetakse koos inimesega rehabilitatsioonitee-
nuse taotluse vorm ja saadetakse see pensioniametile. Pen-
sioniameti ekspertiisikomisjon vaatab taotluse läbi ja va-
jaduse korral küsib lisainfot. Dokumentide alusel otsus-
tatakse, kas isik suunatakse teenusele või mitte. Mõlema
otsuse korral tuleb teavitada nii inimest kui omavalitsust,
kes vajadusel korraldab ise edasise abi osutamise.

2. Teine skeem kehtib juhul, kui inimene satub trauma,
õnnetuse, haiguse ägenemise vm tagajärjel haiglasse ja
vajab rehabilitatsiooni raviteenusega paralleelselt või
kohe pärast ravi. Siis annab teenuse vajaduse kohta eel-
hinnangu, mis saadetakse pensioniametisse, haigla sot-
siaaltöötaja, raviarst või perearst, sest inimest ei ole ots-
tarbekas suunata läbi omavalitsuse, vaid rehabilitatsioo-
niga (psühhosotsiaalne rehabilitatsioon, nõustamine, toi-
metulekuõpe jm) tuleb alustada võimalikult kiiresti. Haig-
la sotsiaaltöötaja võtab vajadusel ühenduse omavalitsu-
se sotsiaaltöötajaga, et saada lisainfot kliendi sotsiaalse
toimetuleku kohta. Pensioniamet suunab/ei suuna teenu-
sele ja informeerib otsusest nii inimest kui eelhinnangu
saatnud isikut.

* * *

Sellised protsessid ei ole keerulised, sest ühel juhul tuleb
inimene otse haiglast ja teisel juhul pöördub kodulähe-
dasse kohalikku omavalitsusse (varasema pensioniame-
tisse minemise asemel). Oluline on ka see, et inimene ei
täida vormi üksinda, mis on märgitud puuduseks prae-
guse puude raskusastme määramisel, vaid teeb seda koos
sotsiaaltöötajaga, kellega vesteldes võivad selguda vaja-
dused, mille lahendamine kuulub hoopis omavalitsuse,
raviasutuse või mõne muu teenuse osutaja pädevusse.

Päevakeskus Käo eile, täna ja homme

MERIKE MELSAS

Päevakeskuse Käo direktor

Päevakeskus Käo on Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti hallatav asutus, mis alustas tegevust 1. septembril 1996 neljateistkümne lapsega. Kümne aasta jooksul on keskus osutanud toetavaid teenuseid erivajadustega lastele. Käo keskus pakub päevahoiu- ja rehabilitatsiooniteenuseid raske ja sügava vaimupuudega ning liitpuudega lastele ja noortele. Siin on loodud eakohast arengut toetav keskkond nüüdisaegsete ruumide, abivahendite, tugiteenuste ja rehabilitatsiooni näol. Praegu saab keskkuses igapäevast teenust 42 last.

Keskuses tegutseb kuus rühma. Igas rühmas on seitse last, kellega tegeleb kolm erialase haridusega kasvatajat ning õpetaja. Kasvataja ülesandeks on pakkuda lapsele vastavalt tema tasemele toimetulekut toetavat ning arendavat tegevust, arendada kognitiivseid ja kommunikatiivseid oskusi ning sisustada lapse vaba aega.

Selle kõige võimalikult paremaks toimimiseks on keskkusel tugev ja laiahaardeline

koostöövõrgustik. Tihe koostöö on kasvatajate, õpetajate, erialaspetsialistide vahel, koostööd tehakse teiste samalaadsete asutustega.

Keskuse ruumides viib Tallinna I Internaatkool alates 1999. aastast läbi erivajadustele kohandatud põhihariduslikku koolitust individuaalsete õppekavade alusel. Hooldusõpe toimub kuues klassi kompleksis.

Laste päeva sisustamiseks ja sotsialiseerumise tõhustamiseks korraldatakse keskkuses erinevaid üritusi. Rõõmu pakuvad rahvakalendri tähtpäevade tähistamine, stiilipeod, lemmikloomapäev, spordimängud, teatrietendused ja kontserdid. Üritused pakuvad vaheldust igapäevarutiinile ja võimalust omavahel suhelda.

Kaks korda aastas – kevadel ja sügisel on väljasõidud. Oleme külastanud loomaaeda, teatrietendusi, jõulu-laata, botanikaaeda, käinud mere ääres ja metsas. Väljasõidu eesmärgiks on tutvustada lastele uut keskkonda ja anda kogemusi, et nad lõimuksid ühiskonda. Meeldivaks tavaks on kujunenud ühine kirikus käik jõuluajal.

Armastatud vaba aja veetmise paigaks on tunnetustuba. Tunnetustoas on võimalik last vastavalt vajadusele ergutada või rahustada. Ennekõike aitab see arendada ja kinnistada laste aistinguid.

Kuna meie lapsed on suured loomaarmastajad, siis on

keskkuses võimalik üks kord nädalas hobusega ratsutada, mis on alati oodatud ja palju emotsioone pakkuv tegevus.

Päeva pealelõunasel ajal toimuvad erivajadustega laste arengut toetavad tegevused individuaalsete rehabilitatsiooniplaanide alusel. Päevakeskuses Käo on rehabilitatsiooni eesmärgiks soodustada laste ja noorte võimalikult iseseisvat toimetulekut ning sotsiaalset integratsiooni. Selle nimel oleme tervelt kümme aastat tegutsenud ning eraldi rehabilitatsiooni-teenuseid pakkunud neli aastat.

Ühtse meeskonnana koostame nii rehabilitatsiooni-

Käo kommunikatsioonikeskus on ainulaadne, kuna nii suures mahus kommunikaatoreid ning muid tehnilisi abivahendeid mujal Eestis pakkuda ei ole.

plaane, juhendame plaanide täitmist ning osutame plaani tegevuskavas märgitud teenuseid.

2003. aasta lõpust tegutseb päevakeskuses Käo kommunikatsioonikeskus. Keskus pakub kommunikatsioonivõimalusi kõnetutele lastele tehniliste kommunikatsioonivahendite abil, ühtlasi koolitab ja nõustab spetsialiste, antud valdkonna töötajaid ja lapsevanemaid, kuidas neid abivahendeid kasutada ning abivajajateni viia.

Selline keskus on ainulaadne, kuna nii suures mahus kommunikaatoreid ning muid tehnilisi abivahendeid mujal Eestis pakkuda ei ole. Meil on olemas väga erinevate kasutusvõimalustega kommunikaatoreid. Näiteks kõige lihtsama kommunikaatoriga saab edastada vaid ühe sõnumi ning kõige keerukamaga kuni 40 sõnumit.

Suur samm astuti edasi 2005. aastal autistlike laste õpetamises. Autistliku käitumisega lapsed saavad hästi

hakkama struktureeritud olukordades ning õpivad uusi oskusi kõige paremini siis, kui õppesituatsioon on selge. Tänu Tallinna linnale sai päevakeskus Käo juurdeehituse, mis sisustati spetsiaalselt autistlikele lastele struktureeritud õppeks.

Käo keskuse töötajate põhimõtteks on lähtuda klientide vajadustest. Aastate jooksul on esimestest Käo keskkuses õppinud lastest saanud täiskasvanud ning keskus toetab ka nende edaspidist arengut.

2004. aasta alguses alustas tööd päevakeskuse Käo täiskasvanute keskus Lasna-

mäel, mis toetab jätkuvalt erivajadustega noori. Käesoleval aastal päevakeskuse Käo 10. aastapäevaks renoveeriti täiskasvanute keskus ja nüüd on klientide kasutuses nüüdisaegse sisustusega ja tehnikaga tegevusruumid.

Täiskasvanute päevahoiuteenus on kompleksne teenus, mis sisaldab klientide päevast hooldust ja arendavaid tegevusi nende tegevusvõime säilitamiseks. Teenuse kaudu püütakse vanematele või hooldajatele luua võimalus töötamiseks, anda neile ajutist puhkust või aega muudeks vajalikeks toimetusteks.

Käo keskuse töötajate, noorte enda ja nende perekonnaliikmete ühine huvi on täiustada seni loodud toetavat keskkonda. Lisaks päevahoiuteenusele hakatakse täiskasvanutele pakkuma ka ööpäevaringset intervallhoiuteenust.

Käo keskus on omalaadne Eestis, sest ühes asutuses teevad tihedat ja tulemuslikku koostööd haridus- ja sotsiaalsüsteemi spetsialistid ja sellisena on ta kujunenud üle-eestiliseks omalaadseks muudelkeskuseks erialaspetsialistide koolitusbaasina.

Kümne tööaastaga oleme

jõudnud päris kaugemale. Nende aastatega omandatud teadmisi oleme hakanud jagama ka teistele. Seda oleme teinud koolitustega.

Esiteks sunnib koolituste korraldamine ennast rohkem pingutama, oma teadmisi põhjalikumalt süstematiseerima. Seega on teiste kolleegide koolitamine kasulik ka meile endile.

Teiseks annab koolituse ettevalmistamine meile selge ma ettekujutuse, mis tasemel me praegu oleme, kuhu oma tööga oleme jõudnud. Kui me teame seda, mida me oskame täna, siis saame planeerida ka seda, kuhu me tahame jõuda homme.

Meie keskkuses on koolitustel käinud nii erikoolide õpetajad, kasvatajad, logopeedid kui ka meditsiinitöötajad üle Eesti.

Päevakeskuse Käo igapäevatöö sisukamaks muutmiseks oleme algust teinud ka projektitööga.

Kutseõppeasutuse seaduse alusel on riigil ja kohalikul omavalitsusel kohustus tagada kõikidele soovijatele põhikoolijärgne kutseharidus. Tegelikult puudub Eestis erinevalt Soomest ja teistest arenenud riikidest mudel raskest ja/või sügavast vaimupuudest tingitud hariduslike erivajadustega isikute kaasamisest kutseõppeasutusse pärast põhihariduse omandamist hooldusõppes.

Probleemi lahendamiseks algatas päevakeskus Käo

*Päevakeskuse
Käo suurimaks
väärtuseks on
töötajad. Keskuse
püsimine ja areng on
sõltunud töötajate
püüdlustest ja
pühendumusest.*

2006. aasta veebruaris projekti „Õpikeskkonna kohandamine erivajadustega inimeste esmaseks kutseõppeks”, mille missiooniks on

- luua esmakordselt Eestis õpikeskkond põhikoolijärgseks arenguks ja õppeks kutseõppija eas raske ja sügava puudega inimestele;
- laiendada mõõduka vaimupuudega inimeste võimalusi põhikoolijärgseks kutseõppeks;
- luua ja levitada vaimupuudest tingitud hariduslike erivajadustega kutseõppijatele kohandatud kutseõppe mudelit.

Selleks on vaja koostada õpetajad ja koolitada erialaspetsialiste. Spetsialistid valmistatakse ette uuenenud olukorras töötama ja mis veelgi tähtsam, avardub eripedagoogiline mõtlemine: kõik lapsed ja noored on õpetatavad. Meie projekti toetab ESF.

Päevakeskuse Käo suurimaks väärtuseks on töötajad. Keskuse püsimine ja areng on sõltunud töötajate püüdlustest ja pühendumusest.

Päevakeskuse Käo töötajad väärtustavad oma tööd kõrgelt. Nad tunnevad uhkust, et neile on osaks saanud nii eriline töö, sellepärast et lapsed on erilised ja sellise töö tegijaid on Eestis vähe, kuna nii raskeid lapsi ei ole palju.

Tänu keskuse töötajatele oleme saavutatud teenuste taseme, mis vastab laste vajadustele.

Kümne aastaga on meie keskuse töömaht suurenenud ja füüsiliselt on raske ruumidesse ära mahtuda, kuna teenuseid pakutakse ka teistele Tallinna linna lastele isikliku rehabilitatsiooniplaani alusel. Lisaks käib meie keskkuses konsultatsioonidel ja nõustamisel lapsi ka teistest Eesti piirkondadest. Meie keskkusest saab abi iga klient. Me püüame leida abi ja lahendusi kõikidele probleemidele. Kui me ei saa ise aidata, siis juhatame sinna, kus saadakse abi.

Kümne aasta tööst tegime vahekokkuvõtte 22. septembril konverentsiga Päevakeskus Käo “Eile, täna ja homme” Viinistu konverentsikeskkuses. Vahekokkuvõtte tegemine oma igapäevatööst oli vajalik selleks, et tegutsedes tulevikku vaatavalt tahtsime tuletada iseendale ja kutsutud külalistele meelde, mida oleme teinud ja kuhu oleme jõudnud.

Ravib hobuste ja rõõmsa meelega

Monika Salumaad teavad kõik, kel psüühikahäirega inimestele osutatavate teenuste või tegevusteraapiaga pistmist. Kas aga ka tunnevad? Monika on tark ja pühendunud tegevusterapeut, vaimupuude

valdkonnas Eestis parim. Lisaks sellele võiks talle vabalt anda ka parima üllataja tiitli. Sest isegi tema lähedased kaastöötajad ei teadnud kaua aega, et Monika on ka pühendunud hobuinimene.

AIVE SARJAS

„Ühel päeval lihtsalt võtsin kätte ja läksin Vão talli ratsutama. Kodus tunnistasin asja siis üles, kui juba nädalake oli trennis käidud. Ja teha polnud enam midagi,” naerab Monika tagantjärele lapsepõlves tehtud iseseisvate otsuste üle. Nii saigi temast treener Viive Viira käe all aastate möödudes lootustandev koolisõitja. Kuni üks kurb lugu vahele tuli.

Linnast maale

Keskkooli lõpetamise järgselt otsustasid põlised pealinnlased – Monika ema ja isa –, et tuleb maale kolida. Ja kolisidki Koluverre. Monika läks kaasa, asus hooldekodus sekretärina ametisse. „Aasta pärast abiellusin kohaliku kombaineriga. Ostsime maja ja hakkasime majandama. Ikka tõsiselt. Meil oli kaks lehma ja kolhoosist pidamiseks võetud trakeeni tõugu mära. Kui ta hooldada võtsin, ei teadnud andjad, et mära on tiine, see selgus hiljem. Tiinet mära poleks ma võtnud. Ühel päeval, kui mahasaamise aeg juba päris lähedal oli, leidsin hommikul talli astudes hobuse pikali maast verehoigust, surnud varss kõrval. Verd oli uskumatult palju, lausa lainetas igal pool. See ebaõnnestunud sünnitus kustutas üsna pikkadeks aastateks minus igasuguse soovi hobustega tegeleda,” räägib Monika mõtlikul häälel. „Pilt oli nii

jube, et... Püsis kuni selle hetkeni silme ees, kui minuni jõudis teave ratsutamisteraapia kursuste kohta.” Siis lõi

vana armastus lõkkele ja nüüdseks teenib Monika ratsutamisteraapiaga elatist.

Hobused ja muud loomad

Hobuse jaoks oli Monika tasapisi raha kogunud tegelikult juba mõnda aega, kuid kui vajalik summa enam-vähem koos oli, ostis ta selle eest hoopis koera. Vanal Saurusel, kõige pikemakarvalisemal saksa lambakoeral, keda ma kunagi näinud olen, kipub haiguse tõttu silmanägemine kaduma, talle oli vaja silmi. Ja nii tuligi majja lõuna-vene lambakoer Laurits, suur ja koheva karva, aga õrna hingega. Minuga Monika juures kaasas olnud mõnekuuse sakslasekutsika eest jooksis kiljudes minema.

Täna lippavad lisaks koeretele Monika maja taga koplis ringi kaks hobust – eesti tõugu hall ruun Edmund ja tori mära Hiira. Nende tööks on ratsutamisteraapia teenus

pakkumine. Loomulikult Monika valvsa pilgu all.

Pühendumus viib sihile

Olete te enne kuulnud inimesest, kes puhastab hobuseid ratastoolis istudes? Hoolima-

ta sellest, et mitte miski tal püsti seismist ei sega. Või kes mängib hobustega palli? Monika teeb seda. Ikka seepärast, et hobused harjuksid ratastooli igapäevaseks nähtuseks pidama.

Kõiges, mida Monika ette võtab, on ta väga põhjalik ja pühendunud, ise sealjuures äärmiselt elurõõmus olles. Kohe sel määral, et temast kiirgav rõõm on nakkav. Selles võite veenduda, kui tutvute järgnevatel lehekülgedel tema lõputööga terapeutilise ratsutamise alal. Mina lugesin ja ahhetasin – milline põhjalikkus, milline uuenduslikkus! Uskumatu! Lugege teie ka. Ja tehke järele. Või mis veel parem, minge Monikale ja tema hobustele külla. Saate hobustega jalgpalli mängides mõnusa kogemuse võrra rikkamaks.

Ratsutamis-, käitumis- ja tegevusteraapia kasutamine vaimupuudega inimese probleemse käitumise juhtimiseks

MONIKA SALUMAA

Noppeid tööst

Eesti erihoolekandesüsteemis on vaimupuudega inimeste hooldus jaotatud erinevateks teenusteks. Sügava-, raske- ja liitpuudega täiskasvanud inimeste hooldamine toimub tugevdatud toetusega hooldusosakondades, mille füüsilised ja sotsiaalsed keskkonnatingimused peaksid vastama antud sihtrühma vajadustele. Iga aastaga on need osakonnad oma füüsilise keskkonna poolest muutunud järjest kaasaegsemaks, kuid töö sisu osas on areng märksa aeglasem. Eriti torkab see silma töös probleemset käituvat kliendiga ebapädevate võtete kasutamisel ja negatiivse suhtumise kiirel kujundamisel. Probleemse käitumise esinemisel on kõigi töötajate ainsaks sooviks klientide antud käitumine lõpetada nii kiiresti kui võimalik, sekkudes ise minimaalselt kogu protsessi. Tavaliselt piirdubki kogu tehtav töö vaid tagajärgede, mitte põhjustega tegelemisega.

Uurimistöö tähtsust rõhutab asjaolu, et esimest korda Eestis püüti omavahel siduda teadmised tegevusteraapiast, käitumisteraapiast ja ratsutamisteraapiast, et nende koosmõjul vähendada vaimupuudega täiskasvanud inimese probleemset käitumist tugevdatud toetusega hooldusosakonnas.

Probleemseks käitumiseks loetakse käitumist, mis põhjustab probleeme inimesele endale või teda ümbritsevale keskkonnale. Probleemseks käitumiseks on verbaalne või füüsilise agressioon, enast hävitav käitumine ja endasse tõmbumine. On jõutud järeldusele, et inimese käitumine on kommunikatsiooni vorm, millel on oma tähendus. Seetõttu ei räägita klienditöös enam mitte probleemsest käitumisest, vaid just tähenduslikust käitumisest (Blankers & Hage 2002).

Probleemse käitumise juhtimine põhineb käitumisteraapial, mis on õppimisteooriale rajatud ravimeetod (Wetterberg, 1992). Käitumisteraapia sihiks on välja selgitada sobimatud käitumismustrid ning treenida nende asemel kohasemad käitumisviisid (Kreegipuu, 2004).

Eesmärgistatud tegevus on määratud või ihaldatud tulemuse saavutamiseks suunatud protsess, mis nõuab mõtte ja energia kasutamist ning vastab inimese kultuurilistele väärtustele ja vajadustele. Eesmärgistatud tegevuse puhul on eesmärgiks tegevusprotsess või tulemus, mitte valmistoodang.

Eesmärgistatud tegevus on alati universaalne, ta tekib elust enesest, kuuludes inimese enese eest hoolisemise, töö või vaba aja tegevuste hulka. Eesmärgistatud tegevuse korral ei räägita tegemisest, vaid tehakse. Seda iseloomustavad järgnevused teadlikult alateadlikule, reaalselt sümbolsele ja simuleeritult loomulikule.

Ratsutamisteraapia kasutamine sümbioosis teiste eelpool mainitud teraapiavormidega kliendi probleemse käitumise juhtimiseks on otstarbekas, sest probleemse käitumise puhul on sekkumise üheks põhitõeks eesmärgistatud tegevuse kasutamine. Oma olemuselt sisaldabki ratsutamisteraapia omavahel loogiliselt kulgevaid eesmärgistatud tegevusi, mille oskuslik kasutamine põhjustab ka ravivat efekti.

Ratsutamisteraapia erineb teistest loomaterapiatest selle poolest, et patsient viib teraapia ajal "hobukeskkonnas", mitte vastupidi (Fine, 2000). Seetõttu pakub ratsutamisteraapia terviklikku terapeutilist lähenemist, mis on suunatud inimese tegevusvõime psühholoogilistele, füsioloogilistele ja emotsionaalsetele aspektidele.

Teraapias ei õpetata ratsutamisoskusi, vaid püütakse parandada kliendi sensomotoorseid, kognitiivseid ja psühhosotsiaalseid tegevuseeldusi (Rolandelli & Dunst, 2003). Kognitiivsete ja psühhosotsiaalsete tegevuseelduste parandamiseks kasutatakse lisaks ratsutamisele erinevaid hobuse hooldamise ja tallitöödega seotud tegevusi. Teraapiaprotsessi lõppedes tunneb klient, et on käitunud ja sooritanud tegevusi õigesti ning saavutanud rahulolu (Scott, 2005).

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada ratsutamisteraapia kasutamise võimalikkus kombinatsioonis käitumisteraapia ja tegevusteraapia võtetega raske vaimupuudega ööpäevaringset tugevdatud hooldusteenust tarviva täiskasvanud inimese probleemse käitumise juhtimiseks. Uurimistöö oli kvalitatiivne, põhinedes ühe juhtumi uuringul.

Uurimistöö vaatlusaluseks on 25 aastane mees, kellel on juba varases lapseas diagnoositud raske vaimupuue koos nägemispuudega. Viimased viis aastat elab ta Koluvere Hooldekodus, tarbides tugevdatud toetusega ööpäevaringset hooldusteenust. Vaatlusaluse

kognitiivne tase on osakonna teistest elanikest veidi kõrgem, jäädes ligikaudu nelja-aastase lapse vaimse arengu tasemele. Uuritav suudab ennast verbaalselt väljendada ning vaatamata nägemispuudele on adekvaatselt orienteeritud ruumis, teistes inimestes ja sündmustes. Igapäevaelu põhitegevuste sooritamisel vajab uuritav vaid kõrvalabi liikumisel väljapool osakonda ja selle aeda. Oma päevi veedab ta koos kogu grupiga, eraldi tegevusi pakutakse vaid kaks korda nädalas hooldekodu päevakeskuses. Hooldekodu osakonnas elatud viie aasta jooksul on uuritava käitumine muutunud tasapisi järjest probleemsemaks: mänguasjade lõhkumisest algusaastatel on välja kujunenud töötajate ja kaas klientide ründamine, mööbli ning riiete lõhkumine ja pidev verbaalne agressioon. (Samas

suudab uuritav periooditi käituda meeldivalt, olla viisakas ja abivalmis. Nendel hetkedel on teda võimalik kaasata koristus- ja abitöödele ning hõivata erinevate käeliste tegevustega.). Töötajad on uuritava käitumisega toimetulekuks pidanud kasutusele võtma järjest karmimaid meetmeid.

Kasutatavad tegevused sisaldavad eelkõige hobuse hooldamist ja tallitöid ning on järjestatud järgnevalt:

- teraapiakordade arvutamine
- kontakti võtmine teraapiahobusega lasipuu juures
- vajaliku varustuse leidmine ja toomine tallist
- hobuse puhastamine
- varustuse paigaldamine
- kiivri pähe panemine
- hobuse talutamine
- platvormilt selga minek, ratsutamine, seljast mahatulek
- hobuse talutamine
- varustuse eemaldamine
- hobuse puhastamine
- hobuse tänamine
- kiivri ära võtmine
- teraapiakordade arvutamine

Ratsutamisteraapia alguses ja lõpus toimus alati teraapiakordade arvutamine, et kindlustada vaatlusaluse teadlikkus selles, mitu teraapiakorda tal veel ees seisis. Selleks kinnitati võrkaia külge 12 linti, iga teraapiakorra järel harutas uuritav lahti ühe lindi ning sai selle endale. Positiivseid emotsioone sai uuritav kogeda hobuse seljas sammu sõites, kui terapeut hobust talutas. Tunnete võimendamiseks kasutas terapeut laste laulumängu “Kuisul tuju hea...”, mille saatel sai uuritav sooritada kõik asendi korrigeerimist nõudvad liigutused.

Enne teraapiaprotsessi iseloomustati vaatlusalust töötajate poolt kui inimest, kelles kõik positiivne puudus, temalt oodati ainult pahandusi ja probleeme. Teraapiaprotsessi käigus, kui personal vaatlusalust ratsutamisteraapia kontekstis jälgis, toimus suur muutus suhtumises. Teraapiajärgselt suutsid kõik intervjueritavad töötajad vaatlusaluses leida midagi positiivset, nad hakkasid jälle temas märkama inimest, mitte ainult probleemset klienti.

Kolme erineva teraapia kombineeritud kasutamine klienditöös võimaldab terapeudil saada adekvaatsema ülevaate kliendi käitumisest ning holistlikuma sekkumise. Tegevusteraapiast pärinev inimkäsitlus annab suuni-

sed käitumise põhjuste ja eesmärgi väljaselgitamiseks ning tegevuse terapeutiliseks kasutamiseks. Käitumisteraapiast lisanduvad protsessi adekvaatsed juhendamisevõtted ja reaalsed ootused muutusteks. Ratsutamisteraapia annab uue konteksti, kus tegutseda, tõeliselt motiveerivad ja väljakutset esitavad tegevused ning võimaluse kaasata juhtumiga tegelevaid inimesi nende suhtumise muutmiseks.

Kuuenädalase teraapiaprotsessi tulemusena paranes vaatlusaluse käitumine märkimisväärselt, tõestades, et kolme erineva teraapiavormi kohandamine ja sobitamine on praktilises klienditöös võimalik.

Mis kodadele 2006. aastal rõõmu tegi?

EPIK-ul ning kohalikel puuetega inimeste kodadel on seljataga töörohke aasta. Sinuga peatoimetaja Eha Leppik esitas kodade juhtidele küsimuse: Milline on teie ja maakonna koja parim saavutus 2006. aastal, mille üle Te tunnete kõige rohkem rõõmu?

EHA LEPIK

Sinuga peatoimetaja

Harjumaa Puuetega Inimeste Nõukoda

Positiivne aasta oli. Märtsis toimus meie traditsiooniline tervisepäev, kus said osa võtta kõigi liikmesorganisatsioonide liikmed kokku üle 200 inimese. Märtsis-aprillis viisime läbi teabepäevad Keilas, Viimsis ja Kehras teemal „Oskuslik abi puudega inimesele“. Tervisepäevadel rääkisid asjatundjad inkotoast ja Terviseabi OÜ-st puudega inimestele pakutavatest abivahenditest. Samas tutvustati ka sea-dusi, mis käsitlevad abivahendeid ja puudega inimesi. Teabepäevadele tuldi ka lähühingutest. Kokku käis teabepäevadel ligi 80 inimest. Septembris saime omale ruumi Toompuiestee 10. Toimus järjekordne tervisepäev koos liikmesühingutega. Novembris korraldame Loo spordiklubis Kehra ja Kuusalu liikmesühingutele südamepäeva ürituse. Venekeelsetele liikmetele on novembris kavas teabepäevad abivahenditest. Detsembris peame koos liikmesorganisatsioonide esindajatega jõulupidu.

Lea Türkson, tegevjuht

Järvamaa Puuetega Inimeste Koda

Loeme selle aasta suuremaks saavutuseks „Järvamaa arenguleppe 2007–2013” sõlmimist, milles osales ka meie koja esindaja. Arenguleppes on sees, et kõik omavalitsused peavad arengukavade koostamisel arvestama Agenda 22-ga ja puuetega inimeste probleeme käsitlevas osas tegema koostööd Järvamaa PIK-iga.

Arenguleppe eesmärk ja väärtused

Otsustanud märkida uut etappi Järvamaa arengus, sõlmivad osapooled Järvamaa arenguleppe alljärgneval eesmärgil:

- parandada Järvamaa elukeskkonda ja inimeste heaolu,
- suurendada elanike tööhõivet, sissetulekuid ja maakonna tuntuust,
- muuta maakond atraktiivseks küllastajatele, investoritele ja spetsialistidele.

Mõistes, et maakonna arendamisel ei ole olemas kiireid lahendusi edu saavutamiseks, sest arendamine on pikaajaline protsess, mille tulemusi on võimalik märgata alles aastate pärast, on osapooled kokku leppinud põhi-eesmärgid ja tegevused nende eesmärkide saavutamiseks.

Kinnitades, et leppes on ühendatud oluline osa Järvamaa omavalitsuste arengukavadest, Järvamaa arengustrateegiast, erinevate eluvaldkondade arengu- ja tegevuskavadest ning asutuste tegevuskavadest, soovivad osapooled ühiselt saavutada arengu eesmärgid ja võimalikult efektiivselt ära kasutada EL-i struktuurifondide võimalused.

Arengulepe põhineb ühistel väärtustel

- **Strateegilisus.** Leppe eelistused põhinevad kohalike omavalitsuste arengukavades ja maakonna arengustrateegias sisalduval kohalike vajaduste analüüsil ja tulevikuvisionil. Kavandatud tegevused on sihipärased ja osapoolte pingutustega ellu viidavad.
- **Lõimitus ja terviklikkus.** Üheskoos saavutatav tulemus on suurem kui üksikute osapoolte tegevuste summa, sest leppe elluviimisel jõudude ühendamise saavutatakse sünergia. Arengulepe võtab arvesse Järvamaa kõikki olusid, sest ühendab endas efektiivselt ja tasakaalustatult erinevate eluvaldkondade arengut.
- **Osalus ja kaasamine.** Lepe põhineb osapoolte ja kohalike elanike teadmistel. Erinevad sihtrühmad ja osapooled on kaasatud vajaduste hindamisel, lahenduste leidmisel, tegevuste elluviimisel ja tulemuste saavutamisel.

Pidades silmas, et positiivse kasvusuunaga piirkonnas on haritud ja oskustega inimesed, sotsiaalne sidusus, toimiv ettevõtlus ning elanike, ettevõtete ja küllastajate vajadustele vastav infrastruktuur, on arenguleppes käsitletud kõiki nimetatud valdkondi.

Tegeledes elukvaliteedi tõstmisega, et säiliks ja edeneks ettevõtluskliima ning suureneks sotsiaalne kaasatus ja kokkukuuluvustunne, luuakse elanikkonna ning ettevõtete jaoks uusi väärtusi. Piirkonna eripära, eelseid ja elukvaliteeti tutvustatakse laiale avalikkusele tõhusa mainekujunduse ning sihtrühmadele suunatud teavitustegevusega.

Ülo Paas, juhataja

Võrumaa Puuetega Inimeste Koda

2006. aastal on rõõmud meist kaugele maha jäänud, nad polegi ennast nagu sel aastal tahtnud näidata. Kevadel halvenenud tervis (infarkt ja südameoperatsioon) hoidsid mind mitu kuud tööst eemal. Projektid ei edene ka nii, nagu tahaks ja tervis annab

endast ikka selle halvema poole pealt tunda. Hästi otsides leiab ka helgemat ja see oleks Viljandi kultuurifestival, kus meie segaansambel Elurõõm oma kavaga “Oi noorus” sai korraldajate poolt ära märgitud.

Avo Veske, tegevdirektor

Saaremaa Puuetega Inimeste Koda

Alustuseks paar vanasõna: elu mõte on üksteisele tuge pakkuda (iiri vanasõna); kui pime kannab lombakat, saavad mõlemad edasi (rootsi vanasõna).

Saaremaa Puuetega Inimeste Koja kollektiivile on lõppev aasta olnud väga tööine. Tunne kõige enam rõõmu selle üle, et oleme saanud oma tegevusega järjest rohkem kasulikud olla puuetega inimestele. Paranenud on koostöö omavalitsustega.

ESF-i projektid, mida on rahastanud EPIF, on olnud meie inimestele väga informeerivad ja osavõtt on olnud aktiivne. Mitu inimest on saanud tööturuameti kaudu koolitust ja ka FIE-koolituse lõpetas kuus puudega inimest.

Teenuste osutamine on jätkuvalt olnud prioriteetide hulgas. Aasta alguses hakkasime osutama rehabilitatsiooniteenust (Saaremaa PIK on rehabilitatsiooniasutus). Riiklikest teenustest veel igapäevaelu toetamise teenust ja töötamise toetamise teenust. Jätkuvad päevakeskuse teenus ja viipekeele tõlke-teenus. Oktoobrikuu lõpus sõlmime Kuressaare linnavalitsusega veel ühe teenuste lepingu (uued on isikliku abistaja teenus, tugiisiku teenus ja kuulmisnõustaja teenus).

Rõõmu valmistab, et inimestel on olnud rohkesti võimalusi osaleda koja kaudu üritustel ja nad on saanud uusi teadmisi. Kui meie ei aita üksteist, siis kes seda teeb?

Liivi Vahter, juhataja

Valgamaa Puuetega Inimeste Koda

Jõudsalt edeneb koja maja renoveerimine: sel aastal valmis katus ja valge saal, töös on köögi projekt. Rahastuse sai järgmisel aastal toimuva maakondliku puuetega inimeste perepäeva projekt. Menetluses on tavaks saanud jõuluprojekt. Järke ootab igaaastane mereäärne seltside juhatustele mõeldud suvekooli projekt.

Töös on piiriülene Interreg III projekt koos venelaste ja lätlastega. On toimunud kohtumised Peterburis, Mednevos, Balvis. Kuu lõpus on meie koda võõrustaja rollis, külla tulevad venelased, lätlased ja meie linnavalitsuse esindajad. Käivitus koostöö Valka Puuetega Inimeste Kojaga, juba on toimunud mitmeid kohtumisi pidamaks plaane edaspidiseks.

Augustis viisime edukalt läbi seltside juhatuste suvekooli Kablis, nelja päeva jooksul kuulasime loenguid raamatupidamisest, feng shuist, sotsiaalabiameti peaspetsialist puuetega inimeste alal tutvustas toetusi-teenuseid kohalikus omavalitsuses, õppisime lilleseadet. Seltsidesse on lisandunud üle 100 liikme; on väga hea meel, et nn loomulik kadu on peaaegu olematu.

Kojas tegutsevad aktiivselt taidlusringid; Viljandis toimunud festivalil saime tunnustuse osaliseks, meie ringe on palutud ka esinema.

Koja juhatus ja seltside esimehed kohtusid EPIK juhatusega, käisime KUMU-s. Koja juhtkond on läbinud EPI Koja koolitusprogrammi „Tunne oma õigusi ja kohustusi” Tartus.

Johannes Metsar, juhatuse esimees

Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koda

Parim saavutus on koja igapäevane järjepidev ja jätkusuutlik tegevus (investeeringud põhija väikevahenditesse 2006. aastal 180 000 krooni). Suurürituseks oli Jõgeva maakonna puuetega inimeste perepäev, mis on kujunenud juba traditsiooniliseks ning mida korraldatakse suvisel ajal koostöös kohalike omavalitsustega (tänavune V perepäev toimus Palamuse vallas). Perepäeval tähtsustatakse puuetega inimest ja tema sotsiaalse võrgustiku olemasolu.

Üritusel osaleb juba mitmeid aastaid umbes 300 inimest, kelle seas on lapsi ja vanavanemaid, noori ja lähisugulasi, kes hoolivad oma puudega kaaslasest.

Samas jagatakse informatsiooni puuetega inimestele, kuidas oma igapäevaeluga toime tulla, missugused on muudatused seadustes, millised alternatiivmeditsiini võimalused, kust tööd leida jm.

Luule Palmiste, tegevdirektor

Raplamaa Puuetega Inimeste Koda

Rapla maakonna parim saavutus 2006. aastal, mille üle tunnen kõige rohkem rõõmu, on, et täitus 2002. aasta arengukavas püstitatud eesmärk – viia 2010. aastaks ellu ligipääsetavuse kava ja jätkata Rapla linna Tallinna mnt muutmist eurotänavaks.

Novembri esimestel päevadel lõpeb Rapla linna Tallinna mnt rekonstrueerime, mille tulemuseks on täielik vastavus normidele, mis tagab ratastoolis või tugiraamiga inimesele, emadele lapsevankriga ja liikumispuudega inimestele takistusteta liikumise.

Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koja saavutuseks kahel viimasel aastal on Raplamaa Vaimupuudega Inimeste Tugiühingu tööle rakendamine. Vaimupuudega ja psüühikahäirega täisealistel noortel peab olema võimalus arendada oma võimed, parandada tervist ja tugevdada eneseusku, et olla nii iseseisev kui võimalik. Vahtra tugikeskuses on kodusoojus, mis on saavutatud turvalise keskkonna ja tarkade ning heade spetsialistide abiga.

Endel Asser, juhataja

Läänemaa Puuetega Inimeste Koda

Rõõm on tõdeda, et jätkuvalt on Läänemaa PIK üks suur ja sõbralik pere, kuhu kuulub juba 15 maakondlikku puuetega inimeste organisatsiooni, mis omakorda koondavad üle 800 inimese. See on ca 40% maakonna puudealistest ja loodame, et üha enam inimesi leiab meist tuge. Koda on oma tegevuses juhindunud põhikirjalistest eesmärkidest, oma arengu- ja tegevuskavast ning EV invapoliitika üldkontseptsioonist.

Oma tegevuse tulemusena oleme taganud puuetega inimeste organisatsioonidele jätkusuutliku arengu, suurendanud puuetega inimeste teadlikkust, mis omakorda parandab nende sotsiaalset toimetulekut. Samas on meil ka kindel positsioon Läänemaa invapoliitika kujundajana.

Läänemaa PIK teostas 2006. aastal 29 projekti kogusummas üle 375 000 krooni. Meie suurimateks rahastajateks on olnud Hasartmängumaksu Nõukogu ja Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupp. Lisaks oleme hankinud rahalisi vahendeid EL-i sotsiaalfondist. Just sotsiaalfondi abiga teostasime 2006. aastal oma kõige mahukamad projektid:

1. "Läänemaa puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks ja iseseisvaks toimetulekuks", mille raames läbis 90 puudelist pikaajalise koolituse.

2. „Läänemaa puuetega inimeste arvutialane koolitus – tööturule sisenemise. töökoha säilitamise toetamiseks” läbis 30 inimest.

Meie tublimad koostööpartnerid olid 2006. aastal Haapsalu Kutsehariduskeskus, SA Läänemaa Kutseõpe, Lääne Maavalitsus ja Haapsalu Linnavalitsus. 2006. aastal haarasime oma tegevusse ka rohkem kohalikke omavalitsusi. Hea ja konstruktiivne koostöö oli meil Taebla, Ridala ja Noarootsi vallaga, kui üheskoos teostasime projekti „Puudetemaatika laiendamine regionaalpoliitikasse”. 2006. aastat jääb meenutama ka Läänemaa PIK korraldatud üle-eestiline puuetega inimeste kodade suvekool Vormsis.

Samas tahaksin avaldada Läänemaa PIK-i

tegevjuhina tunnustust kõikidele meie maakondlikele puuetega inimeste organisatsioonidele, kes ennastsalgavalt on lahendanud lähtuvalt oma puude spetsiifikast esilekerkinud probleeme.

Jaak Pihlakas, tegevjuht

Põlvamaa Puuetega Inimeste Koda

2006. aasta suurimaks saavutuseks on tulevase Peri Sotsiaalkeskuse renoveerimistööde jätkumine. Põlva vallavalitsus andis 2004. aasta lõpus Põlvamaa PIK-le 30 aastaks kasutusvaldusesse endise koolimaja, loomaks sinna puuetega inimeste keskus.

Hetkel saavad psüühilise erivajadusega inimesed osaliselt renoveeritud ruumides igapäevaelu toetamise ja töötamise toetamise teenust. Keskuses on võimalik kangastelgedel kududa, õppida toiduvalmistamist. Lisaks puuetega inimestele on ka vallaelanikel seal võimalus pesu pesta ja duši all käia. Suvel pakuti päevahoiuteenust kolmele puudega lapsele. Seal toimus ka maakonna puuetega inimeste suvepiknik umbes 280 inimesele.

2006. aasta suvel rahastas Hasartmängu Nõukogu laste, noorte, perede, vanurite ja puuetega inimestega seotud investeringute toetamise regionaalprogramm keskuse renoveerimist 258 798 krooniga, Põlvamaa Omavalitsuste Liit 30 000 ja Põlva vallavalitsus 40 000 krooniga. SA Eesti – Hollandi Heategevusfondilt Päikeselill saime päevahoiuruumide sisustamiseks 35 000 krooni.

Edukalt toimuvad tööhõivealased tegevused. Jätkub projekt "Põlvamaa puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks". Põlvamaa PIK on käivitanud teenused puuetega inimestele – tööharjutus ja tööpraktika. Märkatavalt on paranenud koostöö omavalitsuste sotsiaaltöötajatega.

Kairit Numa, tegevdirektor

Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda

Ida-Virumaa PIK 2006. aasta põhilised tegevused olid suunatud koostööle ning puuetega inimeste teadlikkuse tõstmisele. Seetõttu korraldasid nii koda kui allorganisatsioonid teabepäevi, koolitusi, seminare, tegid koostööd kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatega ning volikogu liikmetega.

Koja positiivne kogemus aastal 2006 on seotud Ida-Virumaa kuue omavalitsuse sotsiaaltöötajaga, kes osalevad kogas tegutseva omavalitsuste arengukavadega tegeleva töögrupi töös. Nad paistavad silma koostöövalmidusega ning huviga muuta puuetega inimeste olukorda. Töögrupp sai ellu kutsutud tänu Eesti Puuetega Inimeste Koja projektile „Puudetaamatika laiendamine regionaalpoliitikasse”.

Aastal 2006 tegeles koda jätkuvalt projektiga “Puuetega inimeste keskuse rajamine Jõhvis, Kaare 7, teine etapp”, mis lõppes edukalt kevadel. Alates 1. detsembrist 2004 on koyal Jõhvis uued remonditud ruumid aadressil Kaare 7. Projekti esimeses etapis remonditi 154 m² kasulikku pinda ning teises etapis täiendavalt 67 m². Keskuse ruumides paiknevad Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda, Virumaa Teabekeskus, Puuetega Inimeste Päevakeskus ning neli Jõhvis juriidilist aadressi omavat puuetega inimeste ühingut. Alates 1. veebruarist 2005 osutab Ida-Virumaa PIK igapäevaelu toetamise teenust, mille üle on tõeliselt hea meel. 2. juunil 2006 avasime pidulikult projekti 2. etapis remonditud 67 m², kuhu rajasime hubase õppeköögi, teraapiaruumi ning kodundusklassi.

Võib öelda, et aasta 2006. oli Ida-Virumaa PIK-le igati edukas. Kõige rohkem tunneme rõõmu selle üle, et meil on ilusad ja õdusad keskuse (kontori) ruumid, kus osutame puuetega inimestele suunatud teenuseid; et meid kutsutakse osalema komisjonidesse; et väga paljud omavalitsused võtavad meid kui võrdväärseid partnereid ning arvestavad meiega oma otsuste tegemisel.

Kaia Kaldvee, tegevjuht

Tallinna Puuetega Inimeste Koda

Tunneme head meelt selle üle, et 07.02.2006 panime pidulikult punkti Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse renoveerimistöodele, mis kestsid etap-pidena aastast 2002 alates. Renoveerimistöode lõppedes saime lisaks 2-korruselisele peamajale (1286,1 m²) avada ka kõrvalmaja (178,6 m²), mis oluliselt avardas tegevuskeskuse võimalusi laiendada tegevuste mahtu.

Tallinna linna eelarvest neelatud 9,7 miljoni krooni toel saime valmis keskuse, kus Tallinnas tegutsevatel puuetega inimeste ühingutel on võimalus kasutada ruume oma ürituste korraldamiseks.

Tunneme hea meelt ka selle üle, et 2005. aastal SA Innove kaasrahastusega alustatud projekt “Puuetega inimeste arvutiõpe ja Interneti-punkt” viidi edukalt lõpule 2006. aasta suve hakul ning alates sügisest saime projektiga edasi minna juba erasektorist pärineva rahastuse abil, nimelt finantseerib jätkuprojekti Microsoft.

Edukalt on möödunud ka SA EPIF ESF projekti „Puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks“ raames projekti „Värviline vihmavari“ esimene etapp ning selle aasta sügisest on käivitunud projekti teine etapp.

Projektide „Puuetega inimeste arvutiõpe ja Interneti-punkt“ ja „Värviline vihmavari“ abil on paljud puuetega inimesed leidnud tee Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskusesse ja aktiivsemalt hakanud puuetega inimeste ühingute tegevustesse. Kui eelmise aasta sügise seisuga kuulus Tallinna Puuetega Inimeste Koja liikmesühingutesse kokku 3300 inimest, siis 2006. aasta sügiseks on see arv tõusnud 3800-le.

Tauno Asuja, tegevjuht

Lääne-Virumaa Puuetega Inimeste Koda

Aasta algas vaikselt, kuid mida rohkem lõpu poole seda sisutihedamaks ja asjalikumaks ta muutub. Väga oluliseks ja väljakutsuvaks on olnud Agenda 22 jätkuprojekt „Puudetemaatika laiendamine regionaalpoliitikasse”. Väljakutsuvaks just selle tõttu, et tuli näha vaeva ja otsida sõnu sotsiaaltöötajate koostööle meelitamiseks. Kuuest sotsiaaltöötajast teeb meiega koostööd neli, mis on ikkagi parem kui mitte midagi.

Samas on käesolev aasta rahvusvaheline: rootslased tegid heategevusena, spetsiaalselt meie seina jaoks gobelääni. Traditsioonilisel üritusel „Sport *contra* puue” osales Norra puuetega inimeste viieliikmeline esindus West Agderist. Peale üritust olid nad meie ettevõtmisest vaimustuses ja lubasid tulla 2007. aastal 30 inimesega. Läbirääkimised selle üle juba käivad.

Tähtsaks pean seda, et vaatasime üheskoos liikmesühingute esindajatega läbi koja arengukava, SWOT-analüüsi. Seminari aitas neutraalses õhkkonnas läbi viia moderaator Silva Anspal, tänu kellele suutsime püsida pidevalt teema juures ja nii leida mõtteid. Ürituse eesmärgiks oli motiveerida ühingute juhte ja leida uusi ideid, mis läks meil ka korda.

2006. aasta on möödunud ehitamise tähe all. Aprilli lõpus saime valmis garderoobi ja arhiivi jaoks seinakapid ning ligipääsetava toimetulekuköögi, tulehäire- ja valvesüsteemi. Juba neli aastat oleme otsinud võimalusi remontida vanad koja ruumid, et kasutada neid massaažiruumidena. Hetkel pakume massaažiteenust köögis, sirmi taga. Koostöös Ants Leemetsaga ja reformierakonna noortega algatasime raha kogumise kampaania massaažiruumide jaoks ning kampaania toimib, sest meie arvele on juba raha laekunud.

Lisaks oleme käima lükanud kaks uut ringi Seniortants ja Võimlemine. Pean seda aastat enda jaoks kordaläinuks, sest olen saanud kuhjaga töö ja elukogemusi.

Marge Õmmik, juhatuse esimees

Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda

Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda esindas Eesti Puuetega Inimeste Koda EDF-i projektis *Mainstreaming Disability in Regional and Local Policies*. Projekti peaesmärk oli kaasata puuetega inimesed otsuste planeerimisse nii riiklike kui kohalike omavalitsuste organite kõikides eluvaldkondades, kasutades selleks inimõigustel põhinevaid ÜRO standardreegleid. Koostöö planeerimisel võeti aluseks *Agenda 22* materjalid. Projektis osales kaheksa EL-i riiki, kus valiti 3-4 katseregiooni, millele koostati invapoliitika plaanid.

Eestist valiti katsepiirkondadeks Pärnu linn, Vändra ja Audru vald. 2006. aasta novembriks sai selle projekti raames välja töötatud Pärnu linna ja Vändra valla arengukavade lisadena invapoliitika plaanid, mis kajastavad nende piirkondade puuetega inimeste probleeme kõikides eluvaldkondades, mille lahendamiseks kohalik omavalitsus tegeleb. Oluline oli kohalike puuetega inimeste organisatsioonide kaasamine nende dokumentide väljatöötamisse. Planeeriti ka puuetega inimeste organisatsioonide osalemine invapoliitika plaanist tulenevate tegevuste elluviimisel.

Novembris osalevad projektis osalenud puuetega inimeste organisatsioonide esindajad ja kohalike omavalitsuste esindajad Brüsselis projekti kokkuvõtval konverentsil.

Toomas Mihkelson, tegevjuht

Tartu Puuetega Inimeste Koda

Aasta 2006 on Tartu Puuetega Inimeste Kojale tähendanud varasemast tihedamat koostööd kohalike omavalitsustega. Tänu EPIK projektile Agenda 22 oleme korraldanud ümarlaudu ja üritusi, mille raames on analüüsitud puuetega inimeste probleemide kaastamist kohalike omavalitsuste arengukavades. Nende kohtumiste tõttu on organisatsioonidel tekkinud sidemed valdades elavate puuetega inimestega ja sotsiaaltöötajatega. Paljud puudega inimesed on liitunud organisatsioonidega. Mitte vähem tähtis ei ole EPIK-i teine koostööprojekt ja antud hetkel juba jätkuprojekt „Tunne oma õigusi ja kohustusi!”, mida on meil olnud õnn Lõuna-Eesti piirkonnale korraldada. Projekti vajalikkust näitab seegi, et igal teemapäeval on kohal üle poole saja inimese Valgast, Võrust, Põlvast ja Jõgevamaalt, rääkimata Tartu inimestest. Siinkohal eriline tänu EPI Kojale, kellega on meil olnud ajast aega mõistev ja üksteist toetav koostöö. Just sellisena kujutangi ette üht kaustorganisatsiooni.

Kolmas suurem saavutus on Euroopa Liidu EQUAL-i kaasrahastatud projekt ”Toetava polüfunktsionaalse hooldusteenuse arendamine tööhõive tõhustamise eesmärgil”. Projekti rahadega koolitame hooldajaid, kes suudaksid vajadusel anda puhkust peredele, kus on hooldada puudega laps, täiskasvanu või vanur. Meie hooldaja peaks suutma asendada pereliiget eemaloleku ajal. Vajadusel koristama, toitu valmistama, hoolealusele seltsiliseks ja saatjaks olema. Oskama hädaolukorras, näiteks haigushoo puhul, kiiresti ja õigesti tegutseda. Kursustel õpib 14 naist. Selles projektis on meil Eesti-poolseks partneriks SA Eesti Agrenska Fond ja välispartnerid on lätlased, inglased, itaallased ja hollandlased. Projekti rahvusvahelise partnerluse raames on kõigil koja liikmesorganisatsioonide esindajail olnud võimalus külastada meie partnereid Lätis, Inglismaal ja Itaalias. Seal on tutvutud sotsiaalsüsteemiga, eakate ja puuetega inimes-

te eluoluga ja saada ideid nn heapraktika kogemuste rakendamiseks Eestimaal. Praegusel hetkel on koolitus jõudnud nii kaugemale, et on algamas praktika peredes. Praktikantidest huvitatud peresid on rohkem, kui suudame aidata. Tahame väga loota, et projekti lõppedes õnnestub meil teenus käivitada.

Senta Michelson, tegevjuht

Hiumaa Puuetega Inimeste Koda

Aasta 2006 oli Hiumaa Puuetega Inimeste Kojale erakordne, sest täitus meie unistus oma kodust. Nii suurt kordaminekut ei julgenud lootagi, kuid 28. veebruaril sooritati notariaalne tehing, millega Hiumaa koda sai kinnistu omanikuks koos sellel asuva hoone ja suure õunapuuaia-ga. Täie kindlusega võib seda nimetada Hiumaa koja kõige suuremaks saavutuseks. Aprillikuisel avaüritusel osalesid peale kohalike koostööpartnerite ka sotsiaalminister Jaak Aab, riigikogu liige Ain Seppik ja EPI Fondi tegevdirektor Genadi Vaher. Enda suurimaks kordaminekuks pean lisaks eelnevale psüühiliste erivajadustega inimeste riikliku teenuse osutamise ülevõtmist Pühalepa vallavalitsuselt ja MTÜ-lt Toetaja. Hiumaa PIK osutab kolme riiklikku teenust – igapäevaelu toetamine, töötamise toetamine ja toetatud elamine. Töötamise toetamise teenuse heal tasemel osutamiseks õnnestus saada raha – ehitame ühe garaažiboksi ümber puutöökojaks. Alates uuest aastast saavad toetatud töötamise kliendid jätkata puitsemete valmistamist ja turustamist paremates tingimustes.

Malle Kobin, juhataja

Viljandimaa Puuetega Inimeste Nõukoda

Meie saavutused, millest tunneme tõsiselt rõõmu:

- vabariiklik puuetega inimeste XI kultuurfestival Viljandis. Üritus on traditsiooniline, kuid jätkuvalt populaarne. Igal aastal avastab mõni uus kollektiiv meie festivali ja tundub, et tekib juurde uusi tegijaid;
- vabariiklik ringjuhtide koolitus, mis on väga vajalik ja oodatud. Koolitus on parandanud kultuurfestivali kunstilist taset;
- koostöö maakonna omavalitsustega. ESF-i tööhõive projektide raames oleme kohtadel korraldanud infopäevi, kus tutvustasime seadusi, tööhõive ja ümberõppe võimalusi. Nõukoja ja Abja valla koostööna tekkis Lõuna-Mulgimaa puuetega inimeste ühing, sest rahval tekkis soov tulla kokku, saada teavet, jagada kogemusi ja tunda rõõmu ühistegevusest.

Puuetega inimeste teadlikkus on tõusnud: näiteks organiseeriti nõukoja kaudu rehabilitatsioonitoetuste kasutamine 200-le inimesele Värskas Sanatooriumis. Populaarsed on endiselt suvine perelaager mere ääres ja tervisespordi üritused.

Meid aktsepteerivad Viljandi linnavalitsus, omavalitsuste liit, arenduskeskus, tööturumamet, sotsiaalkindlustusamet, tervisekeskus ja paljud mittetulundusühingud ning asutused.

Urve Kimmel, tegevdirektor

Eesti Puuetega Inimeste Koda

2006.aasta märksõnadeks olid koostöö, üksteisemõistmine, üksteisest hoolimine ja arvestamine.

Tõsist rõõmu teed, et üksteisest arusaamine, üksteise töö hindamine on muutunud iga aastaga järjest paremaks kõigi meie liikmesorganisatsioonidega, samuti Riigikogu sotsiaalkomisjoni, Sotsiaalministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Eesti Puuetega Inimeste Koja juhatus tänab kõiki, kes toetasid jõu ja nõuga EPI Koja koolitus- ja arenduskeskuse valmimist ja sisustamist.

Soovin kõigile õnne, tervist ning uusi töövõite puuetega inimeste elu edendamisel Euroopa aastal "Võrdsed võimalused kõigile – õiglase ühiskonna poole" – 2007.

Helve Luik, juhatuse esimees

Ilmus juhtumikorralduse käsiraamat

Katkendeid käsiraamatust

Sotsiaalministeerium koos Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžiga andsid välja „Juhtumikorralduse käsiraamatu”. Raamat on ilmus „Riikliku tööhõiveprogrammi 2005–2006” ning „Laste ja erivajadustega inimeste hoolekande programmi aastateks 2004–2005” toel.

Seda on hea teada!

Juhtumikorraldus on üsna uus märksõna Eesti sotsiaalse ja tööturusteemil. Praktikutel tähelepanu fookusse satust see alates 2004. aastast eelkõige uute hoolekande- ja tööturumeetmete kontseptsioonide tõttu, mille kandev põhimõte on individuaalne lähenemine kliendile. Iseenesest ei ole juhtumikorraldus praktikutele tundmatu. Paljud sotsiaaltöötajad, tööturukonsultandid, kriminaalhooldajad jt kasutavad oma töös juhtumipõhist lähenemist seda otseselt juhtumikorraldusena määratlemata.

Juhtumikorralduse eesmärk ja põhiprintsiibid

Kuigi juhtumikorralduse olulisim võtmesõna on abi koor-dineerimine, saab juhtumikorraldust kui protsessi kõige paremini määratleda selle eesmärkide kaudu.

Need eesmärgid on järgmised:

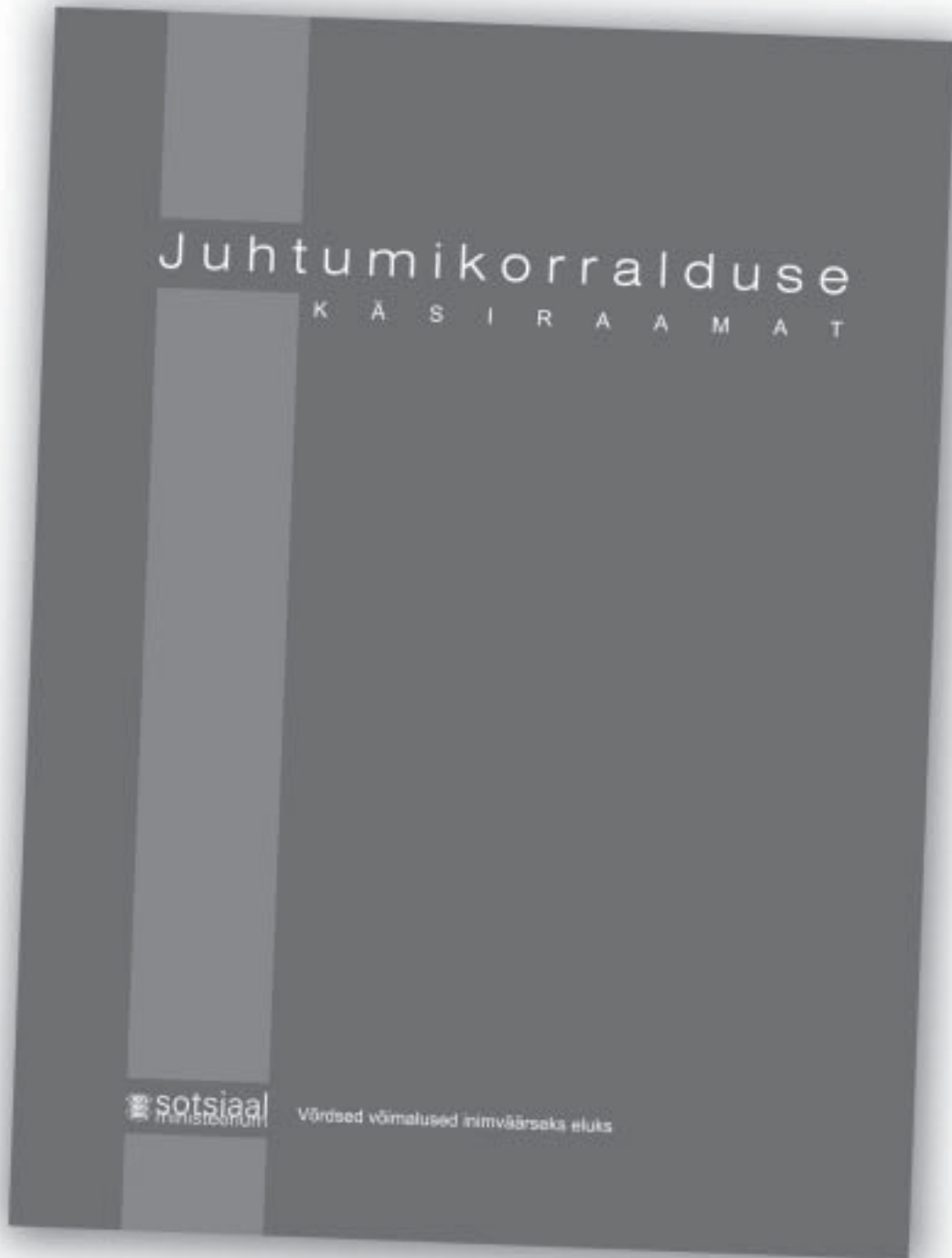
- 1) tagada kliendi juurdepääs abile, vähendades administratiivseid takistusi;
- 2) siduda klient erinevate teenuste pakkujatega;
- 3) toetada teenuste järjepidevust;
- 4) koondada vastutus ühele võtmetöötajale ehk juhtumikorraldajale;
- 5) tõsta abisüsteemi efektiivsust, tagades, et teenuseid osutatakse õigel ajal ja vajalikus mahus (Intagliata 1982).

Puudega inimeste juhtumikorraldus

Puuetega inimeste juhtumikorraldajate juurde suunatakse need puudega inimesed, kellel on haiguse või puude tõttu tööturule pääsemine raskendatud. Tööturu mõttes on puudega inimene see, kellel on puue või pikaajaline haigus, mis kestab vähemalt 12 kuud ja takistab töölesaamist või töötamist. Inimesele määratud töövõimekaotuse protsendi suurus või puude raskusaste rolli ei mängi.

Oluline on, et juhtumikorraldajalt saavad abi otsida ka 100% töövõimetuks tunnistanud inimesed. Põhjuseks on asjaolu, et töövõimetuse kindlakstegemisel lähtutakse teravise seisundist tingitud üldisest töövõime kaotusest, mitte inimesele alles jäänud töövõimest või võimest mingit konkreetset tööd teha. Tege-likkuses võib ka pensionisüs-

teemi kriteeriumite järgi 100% töövõimetuks tunnistanud inimene sobiva töö ja tingimuste olemasolul olla võimeline töötama ja sissetulekut teenima.

Kõigi puuetega inimestele osutatavate teenuste eesmärk on kliendi võimalikult suur

iseseisev toimetulek töösituatsioonis oma tervist kahjustamata. Tööturuametites töötavate puuetega inimeste juhtumikorraldajate töö toetub põhimõttele, et kõik inimesed saavad töötada, kui nad on motiveeritud ja neil on loodud töötamiseks vajalikud

tingimused. Juhtumikorraldaja töö on aidata erivajadustega inimestel jõuda avatud tööturule, tehes selleks koostööd teiste tööturuspetsialistidega (kutsenõustaja, koolituskonsultant jt).

Pikemalt saab lugeda aadressil: <http://www.epikoda.ee>

Lumesadu

Juhan Nurme

Lumehelbed,
valged, sulgkerged,
langevad maale,
liuglevad merre.

Tantsuhoos heljuvad,
kaunid kui valitud,
pakasest sündinud
ei kanna palitut.

Keerlevad, veerlevad
silma ja suhu,
ninaotsalki
räitsakaid puhun.

Lumemöllust
õhk on paks,
tuisk hangesid
kasvatab kõrgemaks.

*Kauneid jõulupühi ja
head uut aastat!*

